

AMINTIRI ȘI EPISODE

DIN

REBELUL PENTRU INDEPENDENȚA

CU O PRIVIRE RETROSPECTIVA

ASUPRA

DESVOLTAREI ARMATEI ROMÂNE DE LA 1859

DE

VETERANUL CAPITAN MIHAIL DIMITRESCU

CU O PREFAȚĂ

DE

I. NENIȚESCU

11.4200

8 - OCT. 2019

BUCURESCI

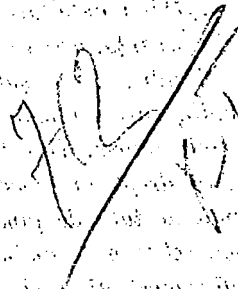
TIPOGRAFIA GUTENBERG, JOSEPH GÖBL

23, — Strada Dómnay, — 25 —

1899.

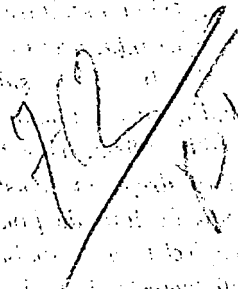
44157.

BIBLIOTECA INST. PED
PEDAGOGICĂ MIHAIL DIMITRESCU
Iq. Mures - Matusvasarnely

Stimabile D-le I. Nenițescu și iubite camarade,

† Iată că la bătrânețe, eu, vechiul ostaș, pusei mâna pe condei, și așezai pe hârtie amintirile mele din resbelul pentru independență. Nu știu dacă am făcut bine, că am scris și fazele prin care a trecut armata noastră și înainte de 1877. M'am gândit îndelungat timp pe cine să rog să-mi facă o prefață. Mulți oameni de talent scriu la noi, și pe mulți dintre aceștia îi cunosc, dar ei n'au luat parte în campanie. D-ta, iubite camarade, ai purtat o-dată sabia și porți astăzi condeiul, de aceea n'am crezut mai nemerit a mă adresa de cât domniei-tale, care, ca ofițer în regimentul al 13-lea de dorobanți, ai luat parte alături cu mine în luptele armatei române pentru independență, d-ta care, ca și mine, ai căzut rănit la Grivița, care poate că vei privi mai cu bună-voință de cât un literat neostaș, scrierea unui ostaș din timpurile vechi. Ți dau pe mână lucrarea mea, pe care în alte edițiuni voi mai completa-o, fă-i îndreptările ce vei crede și dă-i o prefață cum vei crede, te rog însă să nu scapi din vedere că eu nu sunt scriitor, ci că am ascultat unui glas din lăuntru sufletului meu când m'am scris amintirile mele, așa cum le-am

Stimabile D-le I. Nenițescu și iubite camarade,

† Iată că la bătrânețe, eu, vechiul ostaș, pusei mâna pe condei, și așezai pe hârtie amintirile mele din resbelul pentru independență. Nu știu dacă am făcut bine, că am scris și fazele prin care a trecut armata noastră și înainte de 1877. M'am gândit îndelungat timp pe cine să rog să-mi facă o prefață. Mulți oameni de talent scriu la noi, și pe mulți dintre aceștia îi cunosc, dar ei n'au luat parte în campanie. D-ta, iubite camarade, ai purtat o-dată sabia și porți astăzi condeiul, de aceea n'am crezut mai nemerit a mă adresa de cât domniei-tale; care, ca ofițer în regimentul al 13-lea de dorobanți, ai luat parte alături cu mine în luptele armatei române pentru independență, d-ta care, ca și mine, ai căzut rănit la Grivița, care poate că vei privi mai cu bună-voință de cât un literat neostaș, scrierea unui ostaș din timpurile vechi. Ți dau pe mână lucrarea mea, pe care în alte edițiuni voi mai complecta-o, fă-i îndreptările ce vei crede și dă-i o prefață cum vei crede, te rog însă să nu scapi din vedere că eu nu sunt scriitor, ci că am ascultat unui glas din lăuntru sufletului meu când nă-am scris amintirile mele, așa cum le-am

scris. Dând ascultare acestei nevoi interne am hrănit și o speranță, aceea că poate «amintirile» imprimare, vor fi într'o zi un șubred adăpost numeroasei mele familii, care nu mai poate aștepta ajutor de la un părinte infirm. Dar te rog, stimate camarade, să nu mă ții drept un egoist. Mai presus de această speranță de tată de familie am hrănit pe aceea că incompletele mele amintiri, vor îndemna poate pe alții mai competenți — și pîntre luptătorii tineri erai mulți — a'și scri și ei amintirile lor din campanie, și că ast-fel se va întregi o-dată istoria aceluî răsboiului vitejesc pentru independență, căruia noi Românii datorim tot ce suntem astăzi ca națiune.

Primesce, stimate camarade, o strîngere de mână frățească, împreună cu mulțumirile mele.

CĂPITAN DIMITRESCU.

Stimate și iubite Camarade,

Imi ceri o prefață la ale domniei-tale «Amintiri din resboiul pentru independență.» O prefață! Îndeplinirea cererei d-tale nu este așa de ușoară cum s'ar părea. O prefață poate fi lauda operei în capul căreia se pune, poate fi cercetarea ei amănunțită sau grăbită și chiar poate fi o laudă de sine a celui care o face. Nimic din toate acestea nu vor fi rândurile de mai jos.

Imi ceri de asemeni să fac lucrării d-tale îndreptările ce voi crede. Îți răspund că nu îi voi face nici o îndreptare, căci nu trebuie să i se facă nici una. Noi, cei mai deprinși de cât d-ta cu ducerea condeiului, gustăm cu o inespriabilă plăcere scrierea crudă și nemeșugită a aceloror carii nu au deprinderea penei. Dacă nevoe de îndreptare este, o vei vedea însuși și însuși o vei face, scoțând o a doua ediție.

Dar să ne întorcem la prefață.

«Amintirile» d-tale 'mă-au revocat atâtea amintiri! S'a luptat eroic regimentul al 8-lea de linie și d-ta ai stat în rândurile lui.... De câte ori n'au trecut vrednicii luptători ce 'l alcătuiău și 'l comandaă, prin grindina ardătoare și ucigașă, aruncată asupra-le de luptătorii inimiți, nu mai puțin vrednici. Da, s'a luptat eroic regimentul al 8-lea de linie.

Inceputul luptelor de peste Dunăre ale armatei noastre s'a făcut în ziua de 27 August 1877 și regimentul care a primit cel d'ânteu botezul de sânge și de foc a fost: al 13-lea de Dorobanți. In rândurile lui am avut

onoare de a primi acest botez și că. Pe la orele 21 $\frac{1}{2}$ sau 3 după prânz, ni s'a comandat înainte, și noi, regimentul al 13-lea de Dorobanți, am pășit înainte și am mers mereu. Când am ajuns pe dealul, de unde se zărea Grivița, rândurile noastre începură a se rări de o cumplită ploaie de gloanțe și de obuse, dar regimentul meu pășea mereu. Unde? Ni se comandase: înainte. Noaptea am mas pe pozițiile cucerite. În ziua de 28 August, fiind rechemăți în a doua linie, stam îninși la soare, gustând simțirca vieții, simțirea că trăim, cu o voluptate încă necunoscută nouă. Dar simțirea acestu ni o puteam gusta ne-întrerupt. La fie-care câte-va minute cornul cânta: **drept!** . . . și veneau: ba Don Carlos, ba un atașat a. nu mai știu cărei puteri și se uitau la noi de aproape, să vadă de suntem zidiți ca cei-l'altți oameni, ori de nu suntem cum-va mai mari, mai voinici, mai chipeși. Apoi veniră camaraziu noștri Români din cele-l'alte regimente să ne vadă și ne întrebau: «Dar ce Dumnezeui ați făcut de se uită domnii aceștia cu așa ochi la voi?»

— Am mers înainte! — le-am răspuns eu.

«Bine . . . ve-am vedut.»

— Tocmai. Am mers înainte, iar voi vedându-ne ați câștigat încrederea că mâni sau poimâni și voi veți merge înainte. Atât am făcut noi . . . regimentul nostru.

Dar observ, stimate domnule căpitan, că am trecut alături cu drumul. Intențiunea mea fusese să te cert puțin că veți în lucrarea d-tale mai numai pe regimentul al 8-lea de linie și că vorbind de el zici: noi regimentul al 8-lea, regimentul nostru al 8-lea, etc. «Amintirile» domniei-tale revocând pe ale mele și vrând să le povestesc, iată că mă găsesec căzut în acelaș păcat, dânil mereu cu: noi regimentul al 13-lea de Dorobanți, regimentul meu, eu regimentul . . . etc. Se pare deci, că sentimentul din care își ia obârșia acest fel de a grăi este adevărat, că stă în firea omului și că prin urmare, atât d-ta

cât și eu merităm tot-una de puțin a fi certați pentru el. De sigur că toată viața nu vom scăpa de a vorbi fie-care de regimentele în care am luptat, ca de ceva care e întrupat în noi, sau și mai bine, ca de ceva în care noi suntem întrupăți. Fîința aceea morală, gruparea aceea numită regiment, când am trăit cu ea, când am trecut prin moarte cu ea, când am împărțit cu ea teama înfrângerii și bucuria victoriei, noi și ea suntem una. Și totuși amândoi putem fi gresiti. Sunt două soiuri de adevăruri, unul e individual, e mai puțin întins și cu rădăcinele în caotica lume a sentimentelor; iar cestă-l'alt e general, mai larg, avîndu-și izvoarele în limpedea vedere, în lumea intellectului.

Abea plecaseră atașați din Occident, când cîrnul comandă iarăși: drepti. Sărim în picioare. Cine ne mai vine? Eată un general rus să ne salute din partea vre-unui Duce sau poate din partea răposatului. Impărat. Ași! El trece fără să arunce măcar o privire regimentului înșirat în linie, ci întrebă de colonelul nostru, care era în pat în cortul său, de oarece în ziua de 27 August, când 'i se impușcase calul de sub el, în cadere 'i se scrîntise greu un picior. Eii părăsii frontul și intraiii în cortul colonelului nostru, cu puțin în urma generalului rus și a suitei sale. Generalul salutase prin colonel pe regimentul al 13-lea de Dorobanți «care — zicea, el — a fost admirat de toți și chiar de însuși M. S. Impăratul pentru curagiul cu care s'a luptat, pentru agerimea și repeziciunea cu care 'și-a făcut mișcările și pentru liniștea sufletească cu care a stat în foc pe pozițiile cucerite.» Apoi terminînd adăose: «Ați mers în luptă și ați stat în grindina de gloanțe tot cu aceeași martialitate ca și cum v'ați fi aflat la o paradă.» Colonel Petroveni își ridică cu greutate capul și peptul în sus. Fața lui era suptă de durerile trupesci, dar în ochi îi licareau rațele unei negrăite bucurii. «Ca comandant . . . zice el stăpanindu-și durerile — ca

comandant al regimentului al 13-lea de Dorobanți. . mulțimesc în numele său . . . pentru lauda meritată ce i se aduce. Eă nu sunt însă . . . numai comandantul regimentului al 13-lea, ci și colonel în armata română . . . Permite-mă Escelența voastră, ca colonel român să adaog: cele-l'alte regimente de dorobanți, de linie, de artilerie, de călărași . . . toate sunt frați cu regimnetul al 13-lea de Dorobanți și . . . i se aseamena ca niște frați . . . Măine, poimăne ele vor dovedi accasta . . . Incredințați, vă rog, pe superiorii armatei ruse . . . incredințați chiar pe M. S. Monarhul, care a vădut avéntul regimentului al 13-lea, că toată armata română este zidită de Dumnezeuă din aceeași stofă resistentă ca și regimentul meu, și pe lângă aceasta Providența 'i-a pus în frunte pe Domnitorul Carol I-ii, șef plin de curaj și înțelept.» Generalul rus salută și eși. Colonelul se lasă încetinel pe perină și o lacrimă de bucurie îi strălucea în gene. Eă mă repeđii la patul lui, aveam a 'i spune atât de multe! îi luaiă mâna . . . și . . . și nu puteam să scot nici un cuvânt.

Adevărul, nu cel individual, iubite camarad, adevărul cel mare sta în răspunsul dat generalului rus de către colonel Petrovanu, acum dus dintre cei vii.

Veđi, stimate domnule căpitan, că speranța de a îndemna prin amintirile d-tale și pe alții de a-și scrie amintirile lor, la mine a căștigat început, căci în loc de o prefață, eu puseii pe hârtie o amintire.

Iti urez, ca scrierea d-tale, acest copil de la bătrânețe, să aibă izbândă.

Primesce, te rog, o frățească strângere de mână. dela al domniei-tale devotat camerad.

I. NENIȚESCU.

AMINTIRI ȘI EPISODE

DIN

RESBELUL PENTRU INDEPENDENȚĂ

Cu o privire retrospectivă asupra dezvoltării Armatei Române de la 1859.

În anul de glorie al neamului Românesc 1859, luna Ianuarie 5 și 24 se uniră cele două țări surori române, Moldova și Valahia (Muntenia), și se alcătuiră într'un singur Stat puternic la gurile Dunărei, care își luă numire de România (Principatele-Unite).

Armata atuncea se compunea din trei regimente de infanterie, unul de cavalerie (lăncieri) și o baterie de artilerie în Valahia; iar în Moldova, două regimente de Infanterie, unul de cavalerie (lăncieri), două baterii de artilerie și un batalion de geniū.

Uniforma de mare ținută a infanteriei din Moldova, la unul din' regimente care purta numele de mușchetari, era ca coifură, cască neagră de lac legată în alămurī, purtând d'asupra un țiū tot de alamă cu granală înflăcărată (sistem rusesc).

În Muntenia era aceeași cască, numai că țiul de d'asupra, în loc să fie cu granată înflăcărată, era ascuțit precum se vede astăzi la coiful jandarmilor călări; apoi curele albe, tunică civită cu manșete roșii, cartușiera neagră și ranițele îmbrăcate cu piele de vițel cu păr. Apoi cel-l'alt regiment care se numea Egări, purta ca coifură un ciacou cu penaj în față, tunică civită cu manșete și guler verde, iar la pantalonii lampas verde, ranițele tot cu piele de vițel.

Ambele regimente aveau arme cu capsă și baionetă și se încărcău pe la gura țevii.

În Muntenia, tustrele regimentele de infanterie, purtau cască cu țiu ascuțit, aceeași uniformă și arme cu deosebire însă că pas-pualile și manșetele de la tunică erau galbene.

Uniforma cavaleriei (lăncierii) era: ca coifură chivără patru-corn (Franceză), având ca penaj codă de cal albă, tunică civită scurtă, pieptar roșiu în Moldova și alb în Muntenia, numit lașcă, aplicată pe piept și încheiată prin bumbii tunicei.

Ca armament aveau: lancea sprijinită în scară, sabie și două pistoale la cobur.

Artileria purta ca coifură, chivără; îmbrăcăminte tot ca cea actuală, având tunica puțin mai lungă. Cele două baterii din Moldova,—una era luată de la Ruși, iar cea-l'altă de la Austriaci, în urma retragerii trupelor acestor state care ocupaseră țara în timpul războiului de la Crimeia la 1853, în schimbul banilor ce

datoreaŭ țarei, pentru hrana și furniturile ce li se dăduse. Caii de la bateria luată de la Austriaci s'aŭ plătit de noi în bani.

Bateria de Artilerie din Valahia purta aceeași uniformă; ea era luată de la Turci și avea pe tunuri marca turcească.

La tustrele bateriile, tunurile erau de alamă și se încărcău pe la gură, dându-li-se foc cu fitil aprins.

Pe atuncea era un batalion de geniŭ (Sapier), sub conducerea majorului Chinezu (inginer) și atârna de Ministerul Lucrărilor Publice.

Acest batalion a făcut mai multe lucrări, între care și șoseaua *Mihăileni-Iași*, care și astă-zi e una din cele mai bune din Moldova, și tot în 1859 s'aŭ desființat și reînființat de către Ministerul de Răsboiŭ.

Tot în anul 1859, în luna lui Aprilie, pentru înfrățirea armatei, se făcu un lagăr la *Băicoi*, în județul Prahova, unde s'a concentrat toată armata, adică 5 regimente de infanterie, 2 de cavalerie trei baterii de artilerie, 2 batalioane de grăniceri, unul de munte și altul de Dunăre; aceasta era toată armată a țarei pe atuncea, și ținu acest lagăr până la 15 August acel an, când se desconcentră trupele și merse fie-care în garnizoanele lor.

În acest lagăr s'aŭ făcut mai multe manevre și exerciții militare.

Când ne duceam spre a forma acest la-

găr, aveam entuziasmul unei armate care merge la răsboi, pentru o cauză sfântă națională; ear după desconcentrare, când ne-am întors în garnizoană, ne credeam că venim de la un răsboi glorios, căci lumea din oraș ne-a eșit înainte și ne-a primit cu strigăte de bucurie.

Mi aduc aminte câtă mândrie acoperea fruntea noastră, credeam că s'aū reîntors timpurile de vitejie ale neamului românesc de sub gloriosul Domnitor Mircea-cel-Mare care a sfărămat pe Unguri la muntele Pasărea, pe Turci la Rovine și al lui Ștefan-cel-Mare, care a sfărămat pe Poloni la Dumbrava-Roșie, pe Turci la Valea Rahovei, pe Unguri la Baia, pe Cazaci la Grumăzești, și pe Tătari la Lipneț lângă Nistru. Ni se înfățișa înaintea ochilor timpul măreț și fără seamăn de glorios al lui Mihai Viteazul care, ca uraganul a sfărămat pe toți dușmanii patriei și făcându-se stăpân pe Dacia întreagă și a intrat triumfător în Alba-Julia. — Esercițiul era pe atunci după două sisteme, rus și austriac; nu erau regulamente precise și prin urmare rămânea totul la făcūlătea șefului de regiment. Recrutarea se făcea prin forță, adică se calcula că de la 100 de familii să se dea un flăcău voinic pentru oaste, și acel flăcău se putea lua de ori de unde din țară, comuna plătindu'i o sumă oare-care de bani, după cum se putea împăca cu el spre a servi în armată 7 ani în permanență, căci atât era termenul pe

atunci. — Acest sistem a durat până la anul 1860 când s'a făcut legea recrutării armatei prin sorți, ca și în cele-lalte state europene, și s'a prevădut în budgetul Ministerului de Război formarea unui batalion de vânători compus din 8 companii, fie-care companie cu un efectiv de 100 de oameni, dându-i-se numirea de întâiul batalion, și să fie format de oamenii din județele de munte.

Acest batalion s'a format în Iași recrutându-se înlocuitorii din județele Neamțu, Iași, Roman, Suceava și Bacău, feciorii de plăieși sau vânători, din copilărie deprinși cu pușca. Ofițerii acestui batalion s'au recrutat din toate regimentele, dar mai cu seamă din regimentul de Muschetari care, după facerea numerotației regimentelor, în urma unirei, a căpătat numărul 4 și din regimentul de Chasseurs (egări), care a căpătat No. 5. — Gradele inferioare, adică caporalii, sergenții, sergenți-majori și chiar soldații, dintre cei mai buni, s'au luat din regimentul No. 5.

Ca comandant de batalion, la înființarea cadrelor lui la 1859, luna Septembrie, a fost numit Majorul Logadi, pe care la 1860, Ianuarie, l'a succedat Majorul Lupu.

După venirea recruților la corp, s'a început instrucția, și de și fără regulamente, dar mergea bine.

Uniforma acestui batalion era: tunică civilă, croită ca cea actuală; pantalonii albaștri deschiși, largi, și se încheia sub genunchi; ca

incălțăminte aveaŭ pantofi cu ghetete și jambieri de culoare roșiatică resfrângându-se pantalonii peste ele; ca coifură era pălărie cenușie cu pene la partea dréptă, atârnând în jos până la umăr; pentru mare ținută purtaŭ și o furajieră verde, la partea stângă, cu două ciucuri.

Armamentul era carabina ghintuită, cu capsă și cu sabie-baionetă. Acele săbii-baionete se ved astăzi la soldații de la bateriele de artilerie pedestră. Armata, ast-fel prin sporierea ei, se prevedea că va avea un mare viitor, și de aceia junimea studiósă din academie a început a îmbrățișa cariera armelor, ca o carieră frumoasă și devenită sigură, mai cu seamă prin legea de înaintare în armată, făcută la 1861, în urma căreia aŭ căduť titlurile de nobleță în armată, dând facultatea ori-cărui militar a spera să ajungă general, căci înainte de 1859, dacă erai fiu de boer, întrai ca cadet în armată, și mult în două-trei luni, te făcea ofițer, așa că în două-trei ani ajungeai polcovnic (colonel). La 1861 s'a stabilit egalitatea înaintea legii, ne mai ținându-se în seamă boieria, titlurile și averea, ci numai inteligența, activitatea și onestitatea, cari singure te puteau duce sigur la un viitor strălucit, și ast-fel am ajuns unde ne aflăm astăzi.

Guvernul de atunci, înțelegând că viitorul țării noastre și respectul de care aspira să se bucure din partea Europei, atârna foarte mult

de starea armatei române născându-se, în rându-
 durile căreia se îmbulzeau acum multă ti-
 nerime cu carte și cu inimă, dispusă a face
 orî-ce sacrificii, numai pentru a ajunge oștea
 noastră la scopul dorit, s'a hotărât a aduce
 instructorii speciali pentru a preda instrucția
 militară micii noastre armate de atuncea. De
 aceea a recurs la Franța, ca la o soră de
 gintă latină, care s'a și oferit a ne da instruc-
 torii pentru toate armele și ramurile serviciului
 administrativ militar. — Franța prevedea că
 acest popor de gintă Latină la gurile Du-
 nărei, cu timpul va avea mare însemnătate.
 Așa dar, tot în anul 1861, în luna Octom-
 brie, au și sosit instructorii francezi și fură
 numiți câte un oficer, un sergent și un ca-
 poral de fie-care regiment de infanterie, ar-
 tilerie și cavalerie, precum și pentru compta-
 bilitate. A trimis și un intendent care se numea
Lecler. Ear pentru batalionul de vânători s'a
 trimis căpitanul *Lamy*, care era dintr'unul
 din batalioanele de vânători ale Franței, nu-
 miți vânători de Africa.

În primă-vara acestui an, instructorii au
 început a preda instrucția militară. — Eu pe
 atuncea comptam în batalionul I-iu de vâ-
 nători ca sergent, înrolat voluntar încă din
 anul 1859, luna August, dintre studenții
 Academiei de Iași. La 1 Octombrie, 1861,
 am primit ordin de plecare și la 3 Octom-
 brie am plecat la București, unde am ajuns
 la 3 Noembrie, făcând pe drum o lună de

zile, în care timp făceam numai o poștă pe zi, și după două zile de marș, o zi de odihnă. Marșurile pe atuncea se făceau pe jos, căci nu erau drumurile de fer. Sosirea noastră în Bucuresci a fost întâmpinată cu adevărată frățescă dragoste de armata din garnizónă, care ne-a așteptat pe platoul de la Băneasa, unde ni s'a oferit un banchet. Muzicile militare cântau hora unirei, iar soldații, precum și oficerii, se îmbrățișau cu cea mai frățescă dragoste, uniți cu alții.

Tot în anul 1861 s'a mai votat înființarea încă a două regimente de «infanterie» așa că s'a detașat batalionul al treilea din regimentul de mușchetari No. 4 și s'a format regimentele No. 6 și 7. Tot odată s'a schimbat și uniforma la toată infanteria și anume: mantaua albastră, tunica civită numai cu paspual roșu, pantalonii garans, ca coifură, chipiul cu panpon, în fine întocmai ca uniforma franceză. Tot în acest sens era și uniforma oficerilor. Uniforma însă a batalionului de vânători a ramas aceiași precum am descris'o mai înainte.

La 1 Aprilie, tot în anul 1861, am început instrucția militară cu instructorii francezi. Progresele erau foarte mari, neasceptate. Instructorii străini au rămas uimiți de tragerea de inimă și precisiunea ce aveau militarii români la esercițiul armelor. Cu esercițiul militar am urmat ast-fel până în anul 1863, când rezultatul instrucției era pe deplin

satisfăcător. Atunci s'a format un lagăr în București, pe platoul de la Cotroceni, unde a asistat un delegat din partea Franciei ca să vadă roadele muncii instructorilor trimiși pentru acest scop.

Delegatul a asistat la diferitele exerciții și evoluțiuni ale armatei noastre și mai cu seamă la instrucția batalionului I de vânători, pentru care în parte și-a dat părerea că nu a vădut nici un batalion de Zuavi francezi mai bine manevrând ca batalionul I de Vânători din România. Asemenea și pentru celelalte corpuri a afirmat că au lucrat și propășit neasceptat de bine. Dânsul era un oficer superior de stat major, căci cunoscea perfect toate armele. Aceasta s'a petrecut la 15 August 1863.

La 30 August s'a fixat un examen pentru toți sergenții cu vechime, cari ca studenți ai Academiei în 1859 am îmbrățișat cariera armelor. Cea mai mare parte din noi am fost înaintași la gradul de sub-locotenenți. Ast-fel de examen s'a făcut pentru sergenții din toate armele, fiind-că era lipsă pretutindenea de oficeri, de oare-ce armata crescuse prin sporirea numărului regimentelor. De aceea chiar în al doilea an, adică la 1864, s'a ținut un al doilea examen de oficeri, ca și la 30 August anul trecut. În total, pentru infanterie, au fost înaintași ca la 120 de sergenți la gradul de Sub-Locotenent, plus pentru celelalte arme. Pe atuncea, Ministru de resboi

era generalul Savel Manu, iar director general al Ministerului era Majorul Algiu, actual general. Tot în anul 1864 s'a luat de către Minister dispoziția a se forma *Grănicieri* în Moldova, după sistemul cum erau formați în Muntenia. Atunci dar s'a înființat și în Moldova două inspectorate. Companiile, în ceia ce privea comptabilitatea, se administrau fie-care ca corp aparte. S'a în împărțit companiile pe batalioane, s'a numit personalul oficerilor superiori, șefi de inspectorate, comandanți de batalioane, comandanți de companii, oficeri sub-alterni, secretari și sub-secretari de puncte, adică Stat-Majorul fie-cărei companii era la fie-care punct vamal.

Ast-fel era despre fruntariile Basarabia, Bucovina și Transilvania. După ce s'a stabilit acest personal, s'a procedat la recrutarea corpului grănicerilor din Moldova.

Recrutarea se făcea în modul următor: se lua din fie-care comună oameni voinici, sănătoși, fără defecte naturale și numai din cei mai avuți, săracii nu se recrutau.

În toamna acestui an s'a terminat organizarea acestor 2 inspectorate, și în primă-vară anului 1865 s'a început instrucția militară cu recruții, cu armele *Spahii*.

De atunci se vedeau proporțiunile de efective militare la care tindea această țară. În toamna acestui an toată organizația grăni-

cerilor era terminată în mod definitiv ca și cea a grănicerilor din Muntenia. La 1866, Martie, se face o licențiere la toți ofițerii de graniță, lăsându-se în neactivitate pentru licențiere de corp și li s'au plătit solda jumătate tot timpul cât au ținut această licențiere, lăsându-se de fie-care companie numai câte un sub-locotenent, ca comandant activ. Aceasta se făcuse numai pentru economie bugetară.

În timpul acestei licențieri eram ca Sub-Locotenent, comandantul companiei de la *Punctul Cărpinenii din Basarabia*, județul *Cahul*, plasa *Cotul Morii*, pe frontiera despre *Rusia*. Pe ziua de 1 Aprilie acel an, s'au chemat ofițerii iarăși în activitate, și eu am fost permutat de la acest punct tocmai la *Zimnicea*, în județul *Teleorman*.

Se administra țara atuncea de o locotenentă domnească, căci Domnitorul *Alexandru Ion Cuza* abdicase și Corpurile Legiuitoare ale țarei proclamase de Domn pe *Carol I de Hohenzollern*.

Mă aflam la *Zimnicea* la 10 Maiu 1866, când am făcut întâia serbare pentru *Carol I* ca Domn al României noastre, Domn menit de Dumnezeu a conduce destinele acestei frumoase țări.

Tot în luna Maiu acelui an, nu'mi aduc aminte data, s'a primit ordin ca toată compania aceasta de grăniceri care compunea un efectiv de 500 de oameni, să fie concentrată în mare ținută, și, frontul ei să fie pe malul

Dunării în dreptul oraşului *Şiştov*, care aparţinea Turciei pe atunci, şi acum *Bulgari*, căci trebuia să trecă *Vaporul* care aducea pe *Carol I*, alesul de Domn al acestei ţări, însoţit fiind de marele Cetăţean *I. C. Brătianu*, pe atunci Ministru.

Vaporul venea despre Turnu-Severin; era împodobit cu sute de drapele tri-colare şi acompaniat încă de trei vaporaşe mai mici, care veneau în urma lui. Sigur că în ele erau miniştrii şi elita societăţii ţării noastre. Şi aceste vaporaşe toate erau împodobite cu aceleaşi drapeluri. Era de o frumuseţe feerică. Compania aceasta în a căru front eram ca Sub-Locotenent. Am dat onorurile militare. După terminarea acestor onoruri ne-am întors la reşedinţă şi am desconcentrat oamenii spre a se întoarce în satele lor.

Ei! bine, nu ştiu ce instinct, îmi spunea că *Carol I*, pe care încă nu îl vădusem, ci numai ştiam că a venit în ţară ca să ocupe Tronul ca Domn, că cu timpul va fi lăcaşul conducător al naţiunii Române, ducătorul la lupte glorioase al oştirei noastre. Din acel moment am început să simţ o speranţă, că în timpul carierei mele de oştian am să iau şi eu parte la mari lupte sub comanda sa. Se numărau secole de când noi, ca naţiune, nu ne mai luptasem în războaie, şi oştirea noastră vitează îşi perduse virtuţile trecutului din timpul lui *Ştefan-cel-Mare*, şi *Mihail Bravu*, din cauza grelelor eveni-

mente și a peripețiilor triste prin care trecuse această țară îndelung încercată!

La 1867 s'a adăogat de fie-care regiment încă câte un batalion, așa că regimentele erau acum de 3 batalioane. Tot urma mereu sporirea efectivelor. Tot în acest an s'a format regimentul No. 8 de linie în garnizona Galați; și încă 3 batalioane de vânători în alte garnizoane; și continuară regimentele cu 3 batalioane până la 1870.

La 1869, Martie 1, se dădu arma cu *ac* pentru toată infanteria de linie, și la 10 Maiu acel an se formă un lagăr la *Furcenă* pe malul Siretului. Alcătuit fu acel lagăr din toată armata permanentă, unde se esecutară mai multe evoluții și combinarea celor 3 arme, adică: *infanteria, cavaleria și artileria* pentru a se vedea succesele și progresele instrucțiunii militare în urma sacrificiilor bănesci ce făcuse țara de la unire, sacrificiile deja dând roadele dorite.

În anii 1870 și următorii, până la 1872, când guvernul s'a gândit a mai spori încă efectivele și a deprinde pe totă populațiunea aptă a purta arma, s'a hotărât că nu numai pe frontariile țării să știe populațiunea a purta arma, unde erau grănicerii, ci se înființară în toată țara, adică de fie-care plasă câte o companie. Se regulară pe batalioane și regimente, dându-le numirea de *Dorobanți*. Acest frumos nume, nu se gândea nimeni pe atuncea, că flăcăii îl vor înscrie în granitul *Balca-*

nilor și că el va însemna: «Independența țării.»

La 1874, când deja erau dorobanții de centru și acei de frontieră bine esersați, artileria bine montată, cavaleria teritorială (adică călărașii) asemenea bine instruită, se hotărâ a se face o mare manevră la care fură invitați reprezentanții din armatele tuturor puterilor europene. După ce această manevră țină 30 zile începând a manevra de la *Buzău* până lângă București la Colentina, se făcu defilare întregii armate, care luasem parte la această manevră, la șoseaua Băneasa în București, înaintea Domnitorului Carol I, înconjurat fiind de toți acei reprezentanți străini.

Domnitorul urmase toată manevra în timpul acelor 30 zile, fără a lipsi un moment. O! ce marțială era figura fie-căruia soldat de linie și de *dorobanți*, cari veniseră din toate unghiurile țării, ca să ia parte la această mare manevră, și să defileze înaintea Domnitorului, pe care mulți din ei încă nu'l cunosceau și parcă pe figurile lor era scris întrebarea: «Măria Ta? Când ne duci la un adevărat război, nu închipuire? și te vom urma voioși ca și la această manevră».

Când am luat parte la această manevră eram locotenent, comandant de companie.

Compania mea era din plasa *Racova*, județul Vaslui, formată de mine, căci la înființare am fost numit ca comandant al ei,

și cu reședința în tîrgușorul *Pungești* din acea plasă. Primesc ordin a pleca cu această companie cu un efectiv de 120 oameni să vii la Vaslui unde era stat-majorul batalionului și încă alte trei companii din alte plăși să formăm un batalion și să plecăm a lua parte la această manevră.

Venind cu-compania la Vaslui pe frumoasa vale a *Rahovei*, vale istorică și mult cunoscută, am oprit soldații spre a se repauza la satul *Poenescii-din-vale* și le-am făcut o cuvîntare, în modul următor:

«Iubiți camaradi și soldați ai țării, aceasta este Valea-Rahovei, stropită cu sânge păgân și cu sângele strămoșilor noștri, sub Domnul țării *Ștefan-cel-mare*; aceasta este valea unde cu 20 mi de Români, «Ștefan cel nebirit» a luat la bătae pe Turci, care năvălise în țara noastră și de aicea au început a'i bate și goni până ce i-au svărlit în Dunăre.

«Iubiți camaradi și soldați ai țării v'am deprins la arme, v'am dat instrucțiune militară și țara vă încredințează paza ei în toate împrejurările grele. Nu uitați că sunteți scorbătorii din vitejii cari s'au luptat aici sub *Ștefan-cel-Mare*, și când va veni ocaziune ca în timpul carierei voastre de oștean să luați parte la vre-un război contra inamicului țării voastre, să vă arătați demni de numele ce'l purtați, și să vă faceți datoria precum 'și-au făcut-o strămoșii noștri».

La această cuvântare toți au ascultat cu multă atențiune și au afirmat cu: Ura!

«Să trăiască Domnitorul nostru Carol I și să ne ducă la război precum pe strămoșii noștri 'i-au dus *Ștefan-cel-Mare* și ne vom face și noi datoria ca și ei».

Nu știam că cu timpul care se apropia, și numai după câțiva ani, această cuvântare a mea, avea să se împlinească, și, că drumul pe care umblam noi, în urmă avea să fie amintit de Vasile Alexandri, nemuritorul poet al neamului românesc, în frumoasa sa baladă: «Plecata nouă din Vaslui și cu sergentul zece...» Da... 'și-au făcut datoria și voinicii din compania mea, însă 'și-au făcut'o nu pe *Valea Rahovei* ca strămoșii lor, ci la *Balcani*.

Tot în acest an, 1874, când s'au format *Dorobanții* de centru, s'au format 33 de regimente teritoriale, adică câte un regiment de dorobanți de fie-care județ. S'a împărțit toată armata țării în 4 divizii teritoriale. O divizie cu reședința la Craiova, o altă divizie cu reședința la București, o alta cu reședința la Galați și o alta cu reședința la Iași. Aceste 4 divizii cuprindeau în ele toate elementele militare.

La 1875 urmează tot mereu instrucția pe diviziuni, și merge înainte echiparea cu munițiunii, și cu tot felul de material ce mai trebuia. Se vedea că se lua precauțiuni pentru cazurile neprevăzute, că la un moment dat armata noastră să fie gata a apăra țara neavând lipsă de nimica. Pe la sfârșitul anului

1875, luna Octombrie, se declară războiul între *Serbia* și *Turcia* și ține acest așa zis război cu turcii până la 1876, când armata sârbă era aproape nimicită. Serbia recurge la *Rusia* să 'l trimeată voluntari; tot din acei cari fusese în armată, ca cu ei să 'și reorganizeze armata și să ție bătaia. Acești voluntari ca să meargă în *Serbia* trebuia să treacă prin țara noastră.

În luna lui August 1876, eram căpitan în regimentul No. 8 de linie, în garnizoana Galați și se ia dispoziție ca un batalion din acest regiment să pornească de urgență la *Bolgrad* și să ia toate dispozițiile pe frontiera despre Rusia ca să împedice trecerea prin România, în *Serbia*, a voluntarilor ruși.

Se hotărăsce ca batalionul al II-lea, din care făceam parte, căci comandam compania 6, să plece pentru acest sfârșit, și după ce montăm fie-care companie ce compunea acest batalion cu totul gata de campanie, distribuind cartușe câte 100 de fie-care soldat pentru ori-ce eventualitate. Ne punem în marș dimineața la ora 7 $\frac{1}{2}$, luând comanda acestui batalion locot.-colonel Măldărăscu, căci-majorul era în concediū; eșim din Galați, și pornim pe șoseaua *Renilor* care vine în spre rîul Prutu, trecem podul peste Prut și la ora 12 sosim în *Reni*, mic orașel din Basarabia, care pe atuncea făcea parte integrantă din teritoriul țerei noastre. Odihnirăm oamenii până la ora 3 și ne punem iarăși în marș în spre

Bolgrad, căci trebuia ca numai de cât să ajungem seara la destinație. Când am eșit din *Renj* pe colina unui deal, se pune o ploaie torențială, așa de cumplită, că par'că vërsa cu hârdaiele din cer, și o ceață cumplită, noi mergeam tot înainte, înoplasem, era un întuneric infernal, numai când fulgera zăream apa cum inundase pământul, eram uđi de ploaie până la piele, în fine cu mare anevoință ne-am apropiat de un sat numit *Hageab-dula* care vine la o poștă de Bolgrad. Când să intrăm în acel sat, care era situat pe o pantă, în vale de tot curgea apa așa de mare, în cât a trebuit să trecem prin ea până la brâu, era ora 12 noaptea. Ploaia își urma mereu cursul, soldații tremura de frig, ploaia nu înceta de loc; întunericul cumplit, în cât eram în imposibilitate a continua marșul, s'a dat ordin de comandantul batalionului, ca să intrăm în cartiere pe la casele locuitorilor, în fine ne-aū primit oamenii, aū făcut focuri la sobe și 'și-aū uscat soldații hainele, și noi oficerii, și a doua ți la ora 7 am plecat, iar la ora 2 post-meridiane am sosit în Bolgrad. S'aū luat toate precauțiunile la frontieră, unde am stat acest batalion 22 de țiile, când am primit ordin să ne înapoiem la Galați.

Pe la începutul lunii Septembrie, tot acest an, vedënd guvernul că rebelul între *Serbia* și *Turcia* urmează, a hotărât a se chiuma toate rezervele armatei permanente complectând efectivele pe picior de rësboiū, adică

câte 200 ómenI de fie-care companie de infanterie, artilerie și cavalerie, asemenea cu efective de resbel, așa că s'a dat ordin ca tot efectivul diviziei a III-a, a cărui reședință era în Galați, comandată de D. general *Radovič*, să fie concentrată și gata pentru orí-ce eventualitate; asemenea și divizia de Craiova, care s'a concentrat tot la Dunăre la Calafat, și despre granița *Serbiei*. După ce s'a concentrat și complectat tóte efectivele, am început instrucția, și mai cu seamă, lucram ordinea risipită (tiraileorí), tiru, și serviciul de avan-posturí, se vedea o apropiere, a dorințelor și aspirațiunilor mele, și al fie-cărui oștean român.

Această concentrare a durat până la 7 Ianuarie 1877, când s'a dat ordin de desconcentrare a rezervilor până la al doilea ordin; spuindu-le că tot-d'a-una, cât timp vor sta acasă, până ce vor primi acest al doilea ordin, să nu se depărteze de la vetrile lor și să fie gata în tot momentul a se întórce la corpurí. Nu ne dăm tocmai socoteală pentru ce și cum.

La 9 Februarie apare un ordin de di pe regiment, ca compania 6, pe care o comandam eú, să plece la *Ren*, ca să fie garnizoana. Cum vedúí acest ordin, mă duseí la comandantul regimentului, care era Domnul colonel Ipătescu, acum general, rugându-l a'mí spune: cât timp urmează a sta cu compania la *Ren*, ca să știú cum să mă aran-

jez cu închirierea casei, căci eram însurat, și Domnia sa m'ă-a răspuns: că voi sta cu compania acolo, până în Septembrie, și că în Aprilie, după dislocația ce Ministerul de resbel făcuse, urma ca regimentul meu No. 8 să ia garnizoana în Ismail, iar regimentul No. 7, care era în Ismail, să treacă în Galați și să trimeată în urmă o companie la *Reni* ca să mă schimbe — și eu să mă duc la Ismail.

În ziua de 10 Februarie mă pun cu compania în marș pentru *Reni*; era un timp foarte urit, începuse a se desgheta; era noroi și apă, în fine am ajuns la *Reni* la ora 4 seara, unde era cazarmă bunicică situată în centrul orașului. A trecut luna Februarie și Martie, îmi închiriasem casă, făcusem la ea ceva reparațiuni, și așteptam să vie 23 Aprilie și să-mi aduc familia din Galați; în ziua de 9 spre 10 Aprilie, pe la ora 10 noaptea, mă pomenesc cu o bătaie în ușe, mă deștept, întreb cine este? răspunsul a fost, o telegramă

Descuțușa, intră un factor poștal, ia telegrama, care era adresată mie, o desfac și citesc: «Veți pleca cu compania imediat, și te veți afla în Galați la regiment, mâine la ora 7.» Semnat Colonel *Ipătescu*.

Nu-mi venea să cred, mă îmbrac iute și plec la oficiul telegrafic, întreb pe șeful stațiunii, dacă nu cum-va telegrama este eronată, el întreabă și controlează cu oficiul Galați, și îmi răspunde că est just. Afară era

o ploaie torențială, un întuneric ca al iadului, și fulgerile brăzdaă cerul neconținut. Plec de la telegraf la cazarmă, deștept pe sergentul-major, ordon să sune alarma, se deșteaptă oamenii, trimet în acelaș timp la oficeri să vie la cazarmă gata de marș, așa că în 15 minute era compania gata; aprind lumînări în 16 felinare ce le aveam și pun compania în marș spre Galați. Când es din oraș vântul bătea teribil despre Nord . . . s'au stins lumînările din felinare, ploaia nu mai înceta de loc cu tunete și fulgere. Avangarda, pe care o trimesesem înainte, compusă de o secție comandată de un sergent, căruia îi dădusem un cornist, din cauza grozavului întuneric, rătăcește drumul; în loc să meargă drept pe șosea, apucă o cărare la stânga, care ducea la râul Prutu. Aud semnalul de *stai*, dat de cornistul de la avangardă, opresc compania și mă duc singur pe dibuite, găsesc avangarda care ajunsese la malul Prutului și aproape să dea de mal în riu. Mă întorc cu avangarda înapoi unde lăsasem compania, plec înainte eu singur, găsesc șoseaua principală, compania după mine, eu înainte, în fine cu mare anevoință, am ajuns la podul peste care trebuia să trecem Prutul. Acest pod era format de 4 pontoane (luntre mari) și cu scripete, care cu ajutorul unui odgon de cânepă gros, lung, cât ține lățimea râului; așa se făcea trecerea acestui pod. Dar ce se întâmplă. Podul era în partea cea-laltă

a riului. Strig de la poduri, nici un răspuns, se vede că dormea adânc! Ce era de făcut? ploaia nu înceta de loc; întreb care dintre soldații sunt din jud. Neamțu și aũ fost plutăș, unul îmi răspunde că este plutăș, atunci îl dic: Veți putea trece pe odgon până dincolo ca să aduci podul? Imi răspunde că da! Ei bine, curajosul soldat, desface ranița, centironul cu cartușierile și mantaua, rămâne numai în tunică, se sue călare pe odgon și cu mâinele se ține de el și așa, mutându-se încet, încet, a ajuns dincolo de riu la pod, a intrat în o casă care era acolo, a găsit podaru care dormea, l'a luat și amândoi aũ adus podul dincoace, am trecut compania de două ori, căci vântul de Nord bătea cumplit și făcea valuri mari, eram îngrijit să nu ia apa vasele pe care era făcut podul și să ne înecăm cu toții. În fine, după ce am trecut cu bine, soldaților le era frig căci erau uși de ploaie, vedând așa, plecăm pas gimnastic (alergător) o distanță de 500 metri în urmă, pas iute și s'aũ încălzit atât soldații cât și noi oficerii. La ora 5 $\frac{1}{2}$ am sosit la bariera Galațului. — Am repauzat omenii $\frac{1}{2}$ oră, la ora 6 am intrat în oraș și la 7, conform ordinului ce-l promisem, am sosit pe platoul cazărmei de la *Tiglina*, unde staționa regimentul meu No. 8.

Am prezentat compania colonelului după regulile obișnuite, a intrat compania în cazarmă, dar care îmi fu mirarea, se dăduse

ordine în toată țara, încă de la 1 Aprilie, tuturilor rezerviștilor, să vie la corpurile lor, așa că erau și sosiți, complectăm cu rezerve efectivele fie-cărei companii cu 200 de oameni, bine echipați de campanie și gata de a pleca. Dar unde? nu sciam. Ne adună colonelul pe toți căpitani în séra zilei de 11 Aprilie și ne spune ca să fim gata de a pleca. Eū auđind acest ordin, mă duc acasă și chem pe locotenentul din compania mea și pe preotul regimentului, să officieze botezul fiului meu, care se născuse în 12 Februarie, adică după două zile de la plecarea mea cu compania din Galați la *Ren*. De naș, 'i-a fost locotenentul, puindu-i numele de *Romulus*.

În ziua de 12 Aprilie, dimineța la cazarmă am primit ordin definit, că la ora 12 în această zi, vom pleca. M'am întors acasă după ce regulasem compania de plecare și spun soție mele, ca să nu fie îngrijită de această plecare subită, îi dau brevetele mele și actul de căsătorie și îi dic:

Eū plec, poate să se întempe ca să facem răsboi și mă duc să 'mi fac datoria către țară, căci, înainte de toate, adică: tată, mamă, frate, soră, copii și soție, este țara. Fie-care oștean trebuie să-și facă datoria către ea, de vei primi scirea că am murit în răsboi pentru țară, adresează-te cu aceste acte guvernului, îți va da o pensiuine și vei cresce copiii, căci aveam și o fetiță de 2 ani și jumătate.

În această zi, cerul era cu ceață; sufla un

vânt de Nord și praful se ridica în valuri. La ora 12 de la cazarma *Țiglina*, sub comanda colonelului *Ipătescu*, acum general, având de locotenent-colonel pe *Poenaru*, tot general actualmente, pornim la gară; vagoanele erau gata de plecare, însă numai vagoanele de marfă. Am suit soldații în ele și ne-am suit și noi ofițerii cu soldații la un loc, căci vagoane de cl. I și a II-a lipseau cu desăvârșire. Când am plecat din stație și ne-am depărtat puțin, a și intrat în urma noastră avan-garda armatei imperiale *Ruse*, așa că în această zi, pe la toate trecătorile României, adică în partea nordică a țerei, au intrat în țara noastră armatele **Rusesci**. Am intrat la stația Barboși, acolo ne-am oprit și ne-au pus vagoane pentru ofițeri de cl. II-a, ne-am urcat în acele vagoane cu toții, împreună cu colonelul și locot.-colonel am făcut întrebarea colonelului că unde mergem? Ne-a răspuns că mergem la București (?) dar de acolo, nici Domnia sa nu știa ce dispoziție urmează a se lua de către Ministru de război; am călătorit toată noaptea și în ziua de 13 am sosit în București, la ora 12. Am debarcat regimentul din vagoane la gara de Nord, am traversat calea numită pe atunci Podul-Mogoșoaiei și acum calea Victoriei, am trecut prin strada Lipscani și ne-am oprit în mahalaua Dobroteasa; a venit autoritate comunală și polițienească și ne-au împărțit în cuartiere pe la cetățenii din acea mahala.

După ajungerea noastră în Bucuresci, ne-am dat socoteala că rebelul era declarat între Rusia și Turcia. Dar noi însă nu sciam ce rol era să avem în acest război!!

A doua zi a început să sosească armată de-a noastră din județele de sus ale țerei, adică din Moldova, jud. Iași, Roman, Suceava, Bacău, Botoșani, Neamțul, Tutova, Putna, Fălciu și armata rusă avansa mereu către Dunăre, de o cam dată a ocupat *Reni* și Galațul și și-au stabilit cuartierul general la Ploesci.

Iar diviziunea noastră de la Craiova, tot în ziua de 12, ziua intrării rușilor, ocupă pozițiunea de la Calafat, în dreptul cetății *Vidinul*: spre a împedea pe turci a trece în țară la noi.—După ce totă armata din Moldova ne concentrăm în Bucuresci; cât este acest oraș de mare dispărea civilii: se părea că acest oraș este numai de militari, atâta de mulți eram. Se luă dispoziții de plecare; eram trei diviții. O divizie sub comanda D-lui general *Manu*, plecă spre Oltenița, iar noi, a doua diviziune, plecăm prin *Călugăreni* spre *Giurgiu*, așa că noi, brigada I din divizia III, care se compunea din regimentul No. 8 de linie, regimentul No. 10 *dorobanți Putna* și un batalion de vânători; comandată această brigadă de D-l colonel *Ipătescu*, iar D-l locotenent-colonel *Poenaru* conduce regimentul No. 8, regimentul 10 era comandat de colonelul *Măldărescu*.

Când am eșit din Bucuresci, aceste două

Diviziil, două zile ne-am oprit la satul Jilava și Măgurelele Oteteleşeanu. Înainte de a înainta spre *Dunăre*, ne-a făcut Măria Sa Domnitorul Carol I, pe câmpia de la Măgurele, 14 kilometri de București, o inspecție amănunțită spre a se încredința în persoană, dacă din cele necesare unui soldat gata de campanie nu-i lipsește ceva, și încredințându-se de ținută, armament, îmbrăcăminte, încălțăminte, cartușe de ajuns, a rămas mulțumit, căci nu ne lipsea nimica, și-a luat rămas bun, dîcîndu-ne: «La revedere în curînd!» și noi a doua zi am înaintat la Dunăre și am luat pozițiune la satul Stănesci, aproape de Giurgiu și în dreptul *Rusciugului*, adică brigada I din divizia III, ocuparăm această poziție.

Îndată ce ne-am instalat în acest sat, am început a face recunoaștere la Dunăre, stabilind *avan-posturi*, patrulare și făcînd explorări în diferite direcțiuni. Atunci s'a dat ordin a se ascuți vârful de la *baionetele* armelor, tesacile de la *sergenți* căci atuncea fie-care sergent și caporal avea *tesac*, asemenea toboșariil și musicanțil, și săbiile de la cavalerie și ale oficerilor! Atuncea am zis! *Doamne ajută!* Și am început a striga: *Ura!* —de clocotea Satul și Valea spre Dunăre, căci satul acesta era situat pe o colină. Ascuțirea acestor arme s'a făcut la o mare tocilă, care era la o moară de foc la marginea aceluil sat.

Am stat până la 15 Maiu în satul *Stănesci*, când am primit ordin de plecare. Armata rusă, ajunsese cu ocupațiunea malului Dunărei până în dreptul Rusciucului. În ziua de 16 Maiu, am plecat, am venit la stația Frătesci, ne-am imbarcat întreaga brigadă în tren. și am trecut pe lângă București, luând drumul spre *Pitești*. Armata noastră trebuia să ocupe pozițiile de peste Olt. Când am ajuns la *Slatina*, era ora 10 noaptea, șeful stațiunii a vestit pe comandantul de brigadă că nu putem continua drumul din cauză că venise Oltul mare și inundase terasamentul dincoace de pod, adaoase că trecerea nu prezenta siguranță, că lucrau 4 batalioane de *ruși* noaptea cu faclă pentru restabilirea terasamentului, căci la Slatina la platoul de lângă gară era o divizie rusească ca corp de observație.

Comandantul de Brigadă vădând că este imposibil a urma drumul până în ziua, a dat ordin ca oficerii să ne dăm jos din vagoane și să intrăm în saloanele gării. Ne-am dat jos și ne era fôrme, am intrat în restaurație cu toții, când acolo am găsit pe oficerii diviziunii ruse. Când ne-au văzut că intrăm s'a ră ridicat de pe scaune și ne-au cedat locurile la masă, le-am mulțumit, am schimbat cărțile de vizită unii cu alții și am fraternizat ca camaradi de arme, am conversat împreună până s'a făcut ziua.

Era ora 8¹/₂, vine șeful stației și anunță

că terasamentul e gata și putem urma călătoria; ne-am luat rămas-bun de la ofițerii ruși, ne-am suit în vagoane și am plecat; la stația Piatra ne-am dat jos cu toată trupa, și am intrat în sat, în cuartir, pe la casele locuitorilor și am stat în acest sat 17 zile. Apoi am primit ordin de plecare la Craiova; de aci însă nu am mai plecat cu trenul, ci pe jos, și am făcut până la Craiova două zile.

În Craiova, capitala Olteniei, nu am stat de cât 6 zile, am plecat cu destinație la satul Băileșci din jud. Dolj, un sat mare de 2000 locuitori, am stat vre-o 10 zile și ne-am întors în satul *Moțăței*, unde se concentrează toată diviziunea a III-a, sub comanda colonelului *Gheorghe Anghelescu*, acum general, având statul-major al acestei diviziuni în comuna *Băileșci*.

În acest interval armata rusă trecuse Dunărea, pe la Galați și *Petroșani* din județul Teleorman, dar cu mare greutate.

Armata noastră ocupă malul de la Calafat și până la gura Oltului. La 15 Iunie Măria Sa Domnitorul Carol I, singur a îndreptat tunul românesc și a trimis inamicului nostru secular un *obuz* în cetatea Vidinului, aprinzând un edificiu în acea cetate. Atunci din pepturile tuturilor voinicilor tunari, curcani, infanterist de linie și cavalerist, au bucnit un formidabil *ura!* Să Trăiască Măria Sa și înainte cu Dumnezeu, cu curagiul

și devotamentul nostru și vom birui! Alăturea cu toții și în fruntea noastră, cu Măria Ta ne vom întoarce învingători, redând națiunii noastre, gloria străbună, Măriei Tale coroana de oțel, și țerei independența, pe care vom înscri-o cu sângele nostru în granitul Balcanilor, trecând mai curând Dunărea!

Am stat în această comună până la 25 Iunie, când am primit ordin să mergem brigada I din divizia III-a la Islaz, în jud. Teleorman, așa că ne-am și pus în marș. Am traversat județele Dolj și Romanați și am ajuns la Islaz, am stat vre-o 6 zile, și iar am primit ordin a ne înapoia și duce la comuna *Rastu* din jud. Dolj, care comună vine pe malul Dunării, în dreptul orașului Turcesc Lom-Palanca. Când am sosit în această comună am găsit două baterii de artilerie și două escadroane de cavalerie, căci pe la acest punct începuse a încerca *basabuzucii* turci, să treacă hoțeste ca să fure vitele locuitorilor români. Cum a sosit armata noastră, am postat *avan-posturi* pe malul Dunării și am împedecat toate invaziunile acelor *basabuzuci* și locuitorilor nu li se mai făcea nici o stricăciune.

Tot în această lună Iunie, într-o zi de Vineri, în zorii de dimineață, aședasem o baterie de artilerie și am început a bombarda *Lom-Palanca*; armata turcă, care era d'asupra orașului pe o colină de pe niște vii, când primi obuzele, să fi mai văduț cum fugea cu cor-

turile pe cap, și noi ne prăpădeam de ris. S'a bombardat vre-un ceas. Turcii nu aveau de cât vre-o două tunuri și au răspuns și ei de vre-o câte-va ori. La această bombardare asistă și Domnul *general Radović*. Peste câte-va zile după această bombardare, am plecat rămânând numai cavaleria, iar noi, d'impreună cu artileria, am venit la *Corabia* tot pe malul Dunării în jud. Romanați; toate aceste schimbări, de la o localitate la alta, erau marșuri strategice, și din schimbările de focuri ce avusesem până aici cu Turcii, ei dincolo de Dunăre și noi dincóce, ne deprinsesem așa cu fluierile glónțelor și vâjiitul obuzurilor, în cât ardeam de dorința de a trece Dunărea mai curând să-i putem vedea de aproape și să dăm pept cu ei.

Când am ajuns la *Corabia*, am găsit un lagăr formidabil, se concentrase toată diviziunea noastră a III-a: 6 baterii de artilerie și 4 regimente de cavalerie, se formase etapul de aprovizionare și corpul intendenței, vedem preparațiunii de trecerea Dunării dar nu știam când! Era aicea într'o vâioagă a Dunării un șlep încărcat cu porumb, pe care îl spârsese obuzile turcești și porumbul din ei era vârsat tot în apă. Iți era jale să vezi o pagubă așa de mare. Am stat în acest lagăr 8 zile și s'a dat ordin a ne retrage prin sate. Toată armata care eram la *Corabia*, brigada I-a din această divizie, am ocupat satul *Celei* care este la 6 kilometri distanță de *Corabia*.

În intervalul acestui timp, divizia a IV-a de Iași avansase în dreptul cetății Nicopol și când Rușii au atacat acea cetate, la gura Oltului, erau două baterii de ale noastre, una comandată de căpitanul *Șomănescu*, și una de un căpitan al căruia nume nu-'m aduc aminte. Ambele baterii trăgeau obuze cu multă precisiune în poarta cetății, în cât era imposibil turcilor să poată face eșirea în acest timp. Cetatea a căzut în mâna rușilor, și după căderea cetății a trecut diviziunea noastră, a IV-a, Dunărea pe la Nicopole.

Rușii instalaseră podul peste Dunăre după căderea cetății; trecerea diviziei a IV-a s'a făcut cu multă solemnitate și un serviciu religios s'a oficiat chiar de Mitropolitul țerei pentru izbânda armatei noastre.

Armata turcească, care ocupa cetatea, s'a retras la *Plevna*, trecând râul Lomul; o brigadă din divizia a IV-a a rămas în *Nicopol* și o altă brigadă a avansat pe malul Dunării, luând diferite poziții; iar o brigadă din armata Rusă, sub comanda generalului *Crugner* a plecat la *Plevna* în urmărirea armatei turcești, ajungând-o la *Plevna*. Turcii își luase poziție în cât această brigadă rusă fu respinsă și silită a se retrage cu mari pierderi.

Vedând Turcii că cetatea Nicopol a căzut, au întărit *Plevna*, punct însemnat strategic, ca să poată ține piept a nu trece rușii peste Balcani, și în acest scop au fortificat toate pozițiile dominante în jurul ei cu *redute*, în

cât făcuse un al doilea *Gibraltar*. Veni în acest timp și armata din cetatea Vidinului sub comanda lui *Osman-Pașa*, acesta luă comanda armatei turcești care se găsea și în Plevna și cu care mai venise. Auzind de cele ce se petrecea în josul Dunărei și că o divizie de ale noastre trecuse Dunărea, noi ardeam de dorință, și rugam pe Dumnezeu se grăbească momentul ca să trecem și noi cât mai curând, să dăm piept cu inamicul. Tot întrebam mereu pe șefii superiori, când avem să trecem, și răspunsul ne era că nu se scie; dar vedeam că necontenit trecea spre *Corabia* pontoane și lemnărie de construcție, soldați de marină, de al noștri, pontonieri, ofițeri de geniū, așa că se făcea preparațiunii de trecere, dar nu sciam când vom trece. În ziua de 12 August 1877, era o zi senină și o căldură tropicală, stam în satul *Celei* prin cuartire, pe la orele 2 p. m. s'aū dat alarma, am eșit la un moment totă brigada I din Divizia III-a pe piața de arme, sosesc comandantul diviziei, D-l colonel Angheliescu Gheorghe și în fața acestei brigădi ne-aū citit un manifest care sigur că era primit de la marele cuartir general, în termenii următorii: «Relațiunile noastre cu sublima Poartă sunt întrerupte și puterile Europene nu ne mai dau nici un sprijin, prin urmare Corpurile Leguitoare ale țerii aū hotărît ca *prin forțele armatei noastre să ne apărăm țara și independența ei.*» La aceste cuvinte am strigat

cu toți „*Ura*“, trăescă națiunea Română, trăescă Corpurile Leguitoare, trăescă Domnitorul Carol I, comandantul suprem al armatei noastre, și isbândă bună se ne dea Dumneșeu. După acésta ne-am pus în marș spre *Corabia* și pe la orele 4 am ajuns și am bivocat pe un platoș; pe la orele 6, Batalionul I din Regimentul 8, sub comanda căpitanului *Valter Mărăcineanu* (căci comandantul titular al acestui batalion *major Macedonschi Alexandru*, era bolnav și rămase încă de mult într'un spital), și Valter ca mai vechiș căpitan în acest batalion, avea dreptul a lua comanda în lipsa maiorului. Eș comandam compania II-a din acest batalion. Primim ordin să aprovizionăm pentru soldașii hrana pe 4 șile luând de la intendența care era plasată tot aici în *Corabia*, alimente uscate, adică carne conservată, brânză și pesmeșii, căci în dată ce va înopla trebuia să trecem Dunărea ca avan-gardă, dimpreună cu două tunurii și un escadron de cavalerie, așa că am făcut toate preparașionile și stam gata așceptând să înopteze și să trecem Dunărea.

La nouș ore noaptea timpul era lin și luna plină apărea grandioasă pe orizont. Ne coborâm la malul Dunăriiș întregul batalion, acolo găsim pontoane montate și cu soldașii de marină, pentru a le conduce, plus formate po rtișe pe 4 pontoane și cu grilajș împrejur destinate pentru cele două piese de artilerie și un escadron de cavalerie. Imbarcăm soldașii

în pontóne și după ce era totul gata am început a pluti în susul apei până în dreptul râului *Ischer* care se varsă în Dunăre, fiind mascat drumul nostru de un Ostrov. Ajungând în mijlocul Dunării s'aŭ lăsat pontónele în scursul apei așa că am sosit la țerm în dreptul satului *Ghighi* după ce aŭ ajuns toate pontoanele saŭ pogorât soldații, s'aŭ format batalionul în coloană de companie asemenea a ajuns *cavaleria* și *artileria*; și am avânsat cu multă precauțiune în spre râul *Ischer* pe care l'am trecut și am ocupat în acea noapte satul *Beșlii*.

Toată noaptea acésta s'a făcut trecerea a totalei brigăđi.

Nu 'și poate cine-va închipui câtă emoțiune m'a coprins când m'am vedut în țara inamică și ce gol lasă în suflet ideia că nu mai calci pe pământul țerei tale.

În ziua de 13 August ne-am întors în satul *Ghighi*, rămâind în *Beșlii* acele 2 piese de artilerie și cavalerie. Intorcându-ne am găsit în acest sat și restul brigăđii, și o baterie de artilerie comandată de căpitanul *Stoica*. Am stat în bivoac în această ți în cimitirul unei biserici, care era situată la marginea satului despre râul *Ischer* ca să putem vedea până la *Beșlii* pe valea care se întindea până acolo precum și colinele. S'a instalat un batalion în *avan-posturi*, pe colina care era în spatele satului, sprijinindu-se flancul stâng al linii de *avan-posturi*

până la râul *Ischer* căci era un debușeu care se lega cu drumurile care duceau la Plevna.

Pe aici trecuse Osman-Pașa când venise cu trupele sale de la cetatea Vidinului și intrase în Plevna.

Am ocupat aceste pozițiuni până în ziua de 16 August, când ne-am pus în marș toată brigada. Era o căldură tropicală, am apucat la dreapta lăsând cursul Dunării, am trecut prin un sat în care era vre-o câte-va case, care încă tot fumega, am trecut râul *Vidă* și seara pe când apunea soarele am ajuns la satul *Creta* care era situat lângă *Vidă* pe o pantă, am suit artileria pe creasta colinii d'asupra satului și un batalion în *avanposturi*. În satul acesta jumătate din case erau turcești, dar erau nelocuite căci turcii le părăsise și fugise iar cea-laltă jumătate din sat, erau Bulgari, care nu părăsise casele. Am stat o zi pe aceste pozițiuni.

Seara când am ajuns în acest sat, după un marș de 60 kilometri, soldații jucau, cântau, parcă nu mersese de loc în ziua aceia; spuneau anecdote, coceau păpușoi (porumb) își făceau diferite distracții; erau mai voioși ca la nuntă.

În ziua de 17 am plecat, am urcat un deal și pe coasta aceluși deal am găsit bivoacat un regiment de roșiori din divizia IV-a, am coborât în valea Ribinului unde curgea un pârâiaș cu acelaș nume, pe el erau *morți* care

măcina grâu și porumb. Am hodinit ca o jumătate de oră și am continuat drumul pe vale în jos, pe dreapta și pe stânga, era coline coperite cu porumburi și ici colea găsim câte un mormânt prăpădit făcut, căci nu de mult fusese pe această vale bătae între ruși și turci. Pe la orele 4 am ajuns la un sătuc ce se compunea din vre-o câte-va case pustii, am stat și am bivoacat acolo; căci se încrucișau două drumuri; nu gătisem încă bivoacul de făcut, când iată că se vede viind din jos, nisce *flancheri* de cazaci ruși și *eclerori* și numai de cât începu a trece o brigadă de dragoni ruși, comandată de *generalul Lascarev*, 2 baterii călărețe și o brigadă de călărași români,, comandată de *colonelul Răsnovanu*. Aceste două brigăzi de cavalerie mergeau să treacă apa *Vidu* și să avanseze în spre *Gorni-Dubnic*, o altă poziție întărită de turci pe șoseaua care mergea de la *Plevna* la *Sofia* pentru ca să pôtă împedica a mai veni armata turcă în *Plevna*.

După ce am terminat *bivoacu* pe la apusul soarelui, s'aun dat ordin ca batalionul I din regimentul 8 linie, sub comanda căpitanului *Valter Mărăcinénu* să mergem în *avan-posturi*, și să luăm poziția pe creasta unui deal care se vedea în fața bivoacului; era o distanță ca două kilometri. In sine am plecat fără însă să avem cunoștința de localitate, ca într'o țară necunoscută de noi.

Când am ajuns înoptase și începuse a

sufila un vânt de Nord; peste tot cerul se formase nisce nori groși, în cât era un întunerec infernal; ne pomenim în fața noastră cu o pădure, ne oprim, căpitanul Valter se consultă cu noi căpitanii batalionului și hotărâm împreună ca *avan-posturile*, să le instalăm la marginea pădurei, adică trei companii în dreapta și în stânga; și o companie ca susținere la mijlocul liniei, și să stăm gata pentru ori-ce atac nopturn din partea inamicului, iar după ce se va face ziua, să facem recunoștere dincolo de pădure, să ne putem da bine socoteala de poziția locului

Pe dibuite, căci era întuneric, instalăm *avan-posturile* pe o întindere de 500 metri în dreapta și în stânga; în dreapta noastră era un coborâș, și când ajungeal în vale, am dat de o fântână și de un drum, aci am postat o gardă mare. Compania II-a care o comandam eū, am rămas cu ea, ca susțineri, formasem compania în colonă de semi-plutone, stam cu Valter și discutam situația în care ne aflam; vântul sufla mereū și întunericul era acelaș!.....

Pe la orele 10 noaptea se aud focuri de puscă la dreapta noastră, încep a trage focuri și *avant-posturile* noastre pe totă linia, atuncea căpitanul Valter, încălică ia 24 de ómenii din compania mea și pornesce în spre partea dreaptă de unde începuse focurile, ca să vadă ce e! s'aū dus până la garda mare care era în vale, și întrebând pe șeful gardei, n'a

putut afla nimic; atunci trimite pe un sergent cu 6 soldați tot înainte pe un drum care urca pe lângă nisce porumb, mergând sergentul pe acel drum, găsește o gardă de călărași de ai noștri din a IV-a divizie, ia un soldat de la acea gardă să-l conducă la oficerul comandant al liniei de călărași care se prelungește până la nisce vii, ajunge sergentul la oficer, îl întreabă că ce este? Spunându-i tot d'odată că batalionul nostru este la flancul stâng al liniei lor.

Oficerul de călărași, spune sergentului că o patrulă de cavalerie turcească vroea să pătrundă linia și vedând focurile violente ale noastre s'au retras, sergentul s'a înapoiat cu acest răspuns la *Valter*, în care timp focurile încetase, nu a trecut mult timp și Valter a sosit iarăși la compania de susținere și ne-a comunicat.

Nimic mai plin de emoțiuni nu este de cât atacurile nocturne, să vezi sute de focuri din puști licărind în întunericul nopții, dar pe cât este de emoționat lucru, pe atâta este și frumos de văzut.

Pe la orele 2 iarăși au început focurile tot din partea dreaptă, și au ținut vr'o 10 minute, patrula inamică a mai făcut o așa încercare și de astă-dată a fost respinsă; și așa tot ne-au hărțuit totă noaptea până la ziua.

În zori de ziua *Valter*, a făcut recunoșterea pădurii care era pe o costă a coliniei și pe o întindere de 500 metri și adâncimea

ei ca 200 metri după ce se termina *pădurea* se făcea o vale frumoașă și un loc plan și ici colea câte un arbore mare stufos. Aci erau postiate *avan-posturi* turcesci și observam cu binoclurile un bivoac inamic cam de un regiment, în depărtare cam de 800 metri pe acea vale departe de Plevna.

După terminarea acestei recunoșteri, imediat căpitanul *Valter* a comunicat poziția și întâmplările din noaptea ce trecuse, comandantului de brigadă.

Pe la orele 10 a venit un batalion de dorobanți, din altă divizie și ne-a schimbat, și noi ne-am înapoiat la brigadă, am rămas toată brigada până a doua zi, tot în bivoacul de pe valea Ribinului.

În ziua de 19 August, am plecat întreaga brigadă la satul *Verbița*, treceam pe lângă sat și avansam pe creșta unei coline ne oprim să facem bivoacu, orele erau 12^{1/2}. Dar pe când soldații desfăceau corturile după răniți ne pomenim cu un obuz din reduta Grivița care era situată pe a doua colină distanță de 1,540 metri flueră pe d'asupra noastră și eclatează foarte departe de noi.

Vedând că-i trebu așa, nu s'au mai desfăcut corturile și ne-am retras în vale după pantă, ca să nu rișă turcii de noi, cum rădeam noi de ei când bombardasem Lom-Palanca și când fugeau cu corturile în cap! Ne-am urcat pe a doua pantă în partea opusă și am format *bivoacul*, aici eram

mascați de un deal și nu mai eram expuși fără folos focului de artilerie al turcilor.

A început a veni artileria noastră, s'au așezat în baterii pe creasta prelungită a satului *Verbița*, instalându-se și cuartirul general în acest sat. Bateriile erau așezate până aproape de râul *Vid*, și formam armata de Vest.

Marele cuartir general, imperatorul Rusiei Alexandru al II-lea, marele duce Nicolae, frațele imperatorului, și Domnitorul Carol I, cu staturile lor majoare, se instalase la *Parodin* și șeful ambelor armate de operațiune în jurul Plevnei fu ales Domnitorul nostru Carol I, ca bun ostaș, om înțelept și cu noroc.

După ce s'a terminat așezarea tuturilor bateriilor noastre, intrau câte o companie de fie-care baterie, ca susținere, postând înaintea fie-cărei baterii câte un pluton deslășurat în *tiraileori* și s'a făcut fie-care soldat câte un mic *parapet* pentru a fi mascat de vederea inamicului, și al doilea pluton la mijlocul baterii înapoi, așa că au început bateriile noastre a trage obuze pe parapetele redutelor inamice. La a III-a tragere s'a regulat tiru, și s'a aflat distanța care era de 1,780 metri până la redutele *Grivița* și *Bucovu*, care vineau în dreptul bateriilor noastre.

Din redute bateriile turcești răspundeau dar obuzilor lor, altele eclatau, altele nu! și când le trăgea scurte, când trecea pe d'asupra bateriilor noastre, așa că aveau un tir foarte neregulat, însă bateriile noastre trăgea foarte

precis, ne uitam cu binoclu, fie-care obuz al nostru eclata pe parapetele redutelor lor, și le făcea mari stricăciuni, în cât noaptea le dregea cu gabioane și saci umpluți cu pământ; a doua zi iar le sfărâma artileria noastră și într'o zi, dar nu îmi aduc aminte data, un tun din bateria care o susțineam cu compania mea, a demontat un tun de la o *ambrazură* de pe parapetul redutei *Grivița*, noi rîdeam și strigam: bravo! sergentului ochitor de la tunul No. 2 așa că de la acea *ambrazură* n'au mai răspuns ci numai de la 5 ambrazuri, răspundea dar prost de tot, și nouă ne părea bine și rîdeam cu mare poftă.

În ziua a doua a venit și Măria Sa Domnitorul Carol I, acompaniat de marele Duce Nicolae și oficerii de stat-major, români și ruși, între care era și D. maior Jaques Lahovari, actualmente general și Ministru de resbel, și au asistat la câte-va canonade, care erau bine executate de bateriile noastre. În fie-care zi, regulat, venea Domnitorul nostru și inspecta pozițiile ce le ocupam. Soldații erau foarte veseli, rîdea, glumea, și ardea de nerăbdare a da mai curînd asaltul la redute să putem disloca pe păgâni din ascunzătorile în care se vîrăseră ca șoarici.

În ziua de 24 August, am început să lucrăm fascine din coceni de porumb, care coceni îi luam de pe câmp și îi legam bine pe trei locuri cu sîrmă subțire, căci nu gă-

seam nuele ca să putem svârli în șanțurile redutelor când vom da asaltul; asemenea am făcut și scări din lanțuri care le-am luat de la niște case pustii ale turcilor care fugise din satul Verbița și am format scări a ne ajuta cu ele la escaladatul redutelor.

Soldații diceau mereu: «pe aceste scări ne vom sui voioși la voi și vom arăta lumii că românii știu să se lupte ca lei, ori unde și cum se va ascunde inamicul țării lor» și dicând așa, lucrau cu foc la *acele scări*.

II

Nerăbdători așteptam ziua hotărâtă pentru a da asaltul la redute; timpul însă începuse a se strica. Se întindea pe coline în timpul dimineții și al nopții negură groasă, umedă și rece. Locurile pe acolo erau accidentate, tot văi și tot coline.

În stânga noastră se ridica crestele munților *Balcani*, în dreapta riul *Vidu* și în față aveam redutele *Grivița* și *Bucov*, care cătau amenințătoare la noi.

Bateriile noastre stau în aceste pozițiuni bătând în fie-care și la intervale pe parapetele redutelor.

Se discuta mereu de către statul-major și se combina cum să se dea atacul general pe toată linia, începând de la muntele *Verde* până la *Vid*. În fine combinațiunea căutată

se găsi și se luă hotărârea de a se da atacul general pentru ziua de 30 August.

Divisiunea IV-a forma o coloană de foc ast-fel :

Batalionul II-lea de vânători, comandat de maiorul Candiano-Popescu,

Batalionul I dorobanți din regimentul 16,

Batalionul I din regimentul 5 de linie, comandat de maiorul Leonida Iarca, și

Batalionul I din regimentul 14 dorobanți.

Aceste batalioane formau o brigadă pusă sub comanda colonelului Borănescu.

Brigada I din *Divisia III-a* compusă din :

Regimentul 8 de linie, comandat de lt.-colonel Poenaru, regimentul 10 de dorobanți comandat de locot.-eolonel Măldărescu, și un batalion de vânători. Această brigadă era comandată de colonelul Ipătescu, formând a doua coloană de foc. Ambele brigade erau în combinațiune a da atacul la reduta Grivița (No. 2) care era în fața noastră.

Ziua de 30 August sosi. Era o zi foarte urită, ceața și ploaia cădea măruntă și deasă. Incepe bombardamentul în revărsatul zorilor. Pe toată linia bubuiau 700 de guri de tun române și ruse de se hâțâna pământul. În dimineața acestei zile, comanda batalionului II-lea de vânători fu încredințată maiorului Candiano-Popescu de către comandantul divisiiei IV-a; după a sa cerere, căci era atașat la statul-major și nu avea nevoie să se expue; dar simțul de român și iubirea de țară

l'a împins să facă această cerere insistând din toate puterile a i se acorda această comandă. După ce fu prezentat în fața batalionului de comandantul diviziei, maiorul Candiano, ținu o cuvântare acestui batalion pe care 'mî-o povesti mai anii trecuți un veteran care a făcut parte din acel batalion pe atunci. Această cuvântare este următoarea :

«Oficerî, sub-oficerî, caporalî și soldați,

«Intro și mare, dar și de primejdie, sunt
«numit comandantul vostru. Sunt mândru de
«această încredere a șefilor mei; încrederea
«lor însă în mine, este întemeiată pe încre-
«derea mea în voi! Sunt veacuri de când
«românii n'au vădut o și mai frumoasă de
«cât cea de astăzi. În fața noastră este duș-
«manul păgân, alătura cu noi avem aliați
«ce cred în cruce ca și noi, avem pe ruși.
«Să ne batem dar vitejește, pentru ca lumea
«să vadă că suntem vrednici de strămoșii
«noștri. Suntem adevărații oșteni ai unei na-
«țiuni ce luptă pentru apărarea căminelor, și
«pentru independența sa.

«De moarte să nu vă sfiți soldați! Pentru
«mine e o fericire de a muri astăzi, căci mă
«bat pentru țară, pentru lege și pentru iubi-
«tul nostru Domnitor, ce este fala noastră și
«eroica noastră căpetenie! Nu vă sfiți de
«moarte, soldați, căci ursitoarea a scris un
«nume pe fie-care glonte, și numai dacă 'ți
«este hotărît te găsește. Te poți plimba prin
«ploae de gloanțe și nici unul nu te va a-

«tinge dacă nu 'ți va fi scris să mori de
«gloante!

«Voi, soldați ai batalionului II-lea de vână-
«tori, ați fost cei d'întâi în timp de pace, să
«fiți și cei d'întâi în timp de război. Nu
«uitați că mulți dintre voi, pe lângă că sun-
«teți români, sunteți și Ploeșteni; atârnă dar
«de voi a da încă un titlu de mândrie acestui
«mândru oraș! Cu încrederea în Dumnezeu
«și în soarta noastră, cu voință de fier și cu
«inimă bărbătească, să ne facem datoria pe
«acest vitejesc câmp de luptă.

«Murind, vom trăi în amintirea neamului
«nostru, căruia Ți vom asigura viața prin
«sângele ce ne vom vărsa.

«Trăind, vom fi resplățiți și onorați de
«țară!»

După această cuvântare care a pus mult
foc în inimile tuturor soldaților acelui ba-
talion, toți s'au bătut ca lei, precum vom
vedea mai la vale.

La ora 10 dimineața se destină ca din
batalionul I din al 10-lea regiment de do-
robanți comandat de maiorul Șonțu, format
numai din Vrancei, două companii să for-
meze tiraliori și două companii cu scări și
cu fașine să fie avan-garda brigadei I-a din
divisia III, ca să angajeze lupta cu inamicul,
iar batalionul I din regimentul 8-lea de
linie, sub comanda căpitanului Valter Mără-
cineanu, se formează în coloană de atac.
Ambele aceste două batalioane sunt destinate

să atace fața redutei Grivița No. 2 care se vedea.

La ora 11 se pune în marș toată brigada precum și brigada Borănescu, care venea la stânga noastră.

Artileria trăgea neconținut și obusele treceau vâjzind pe d'asupra noastră, făcând o armonie plăcută și resboinică. Ploaia nu înceta de loc dar coloanele noastre avansau mereu. Ajungem într-o vale unde curge un mic pâriiaș și ne oprim puțin acolo. Acea vale era acoperită de cadavre omenești, chipiuri rusești cu banta albă, zdrențe de mantale, de cămăși roșii și diferite fragmente; căci aci se luptaseră rușii având mari pierderi, și ai noștri numără această vale *valea plângerei*. Noi așteptam semnalul pentru începerea luptei.

La ora 3 se dă o rachetă pe linia de artilerie, semnal ca trupele să intre în luptă.

Coloana Borănescu începe să înainteze în ordinea următoare :

Batalionul II-lea de vânători, având în frunte 3 companii risipite în tiraliori, iar o altă companie era împărțită în secții și purtau fascine, gabioane și scări pentru escaladarea redutei. Venea apoi batalionul I din regimentul 14 dorobanți, cari serveau ca rezervă.

Coloana de atac din divisia IV-a, trebuia să atace laturea din dreapta și eșirea. Această coloană era în combinațiune cu noi. Când eși din vale pe creasta colinei, întâlnește în

față o altă redută numită Grivița No. 1 care nu era încă cunoscută căci toate redutele erau făcute în eșechi, o atacă energic și ajunge chiar pe marginea șanțului al întăririlor turcești. Focul era așa de violent și pierderile așa de mari, în cât această coloană fu nevoită a se retrage. O parte din trupe se aruncă în urma unei movile aflată ca la 200 metri în partea despre miadă și a redutei. Turcii eșiră din redută și urmăriră pe români în retragere; trupele năvălitoare însă nu se descurajară căci se formează din nou și cu un nou avânt pornesc în contra turcilor pe cari îi silește de a reîntra în redută.

Focul apărătorilor întăririi era așa de hrănit și perderea batalioanelor noastre așa de simțitoare, în cât nici acest al doilea asalt care avu loc pe la orele 4¹/₂ nu isbuti. Cea mai mare parte din luptători sunt siliți atunci a se adăposti iarăși în dosul movilei și în alte pozițiuni care puteau să-i apere puțin.

Carol I, Domnitorul românilor, care era comandantul suprem al întregii armate româno-ruse în jurul *Plevnei*, vedând că cele două asalturi sunt fără isbândă, aleargă în mijlocul trupelor, le reînsuflește prin cuvinte bărbătești și îi îndeamnă a reîncepe lupta.

Glăsu viteazului Domn și purtarea sa găsi adânc răsănet în inimile bravilor oșteni. Peste puțin ei aveau să dovedească aceasta.

Maî în acelaș timp, câte-va companii ru-

sești, care din cauza ceței pierduseră drumul și nu putea ataca odată cu românii, veneau din satul Grivița către movila unde erau românii. Trupele române care suferise grele încercări, dar care și păstră întreaga energie, întrunindu-se cu trupele rusești care sosise așa de târziu, se asvârlă împreună pentru a treia oară la asalt, având batalionul II-lea de vânători tot în fruntea lor.

De astă dată, după o luptă atât de sângeroasă, această redută cade în mâinile românilor d'împreună cu 5 tunuri și un drapel, luat de batalionul 2 vânători.

Deosebit de curagiul și devotamentul ce dovedi maiorul Candiano-Popescu, apoi în ploaia de gloanțe și obuse ce veneau de la turci, îngrijea de răniți ca un adevărat părinte, dându-le ajutoarele posibile.

În același moment și noi aceste două batalioane din brigada Ipatescu care aveam rolul a ataca fața redutei Grivița No. 2 după combinațiunea făcută cum am vorbit mai sus batalionul I din al 10-lea regiment de dorobanți, comandat de maiorul Șonțu, două companii din acel batalion, s'au prezentat pe creasta colinei și au angajat lupta cu tiraliori inamici și două companii cu scări și fașine 'i precedau. O canonadă groasă din reduta *Bucovu* care era din dreapta redutei *Grivița* No. 2 și canonada din reduta Grivița precum și ploaia de gloanțe de pe șevalierele redutei au zdrobit acest batalion rămânând pe câmpul

de luptă morți și răniți, soldați și ofițeri, murind și maiorul *Șonțu*.

Atunci colonelul Ipătescu și locot.-colonel Poenaru, alături cu batalionul I din regimentul 8 de linie, comandat de căpitanul *Valter*, format în coloană de companie, ne repezim în pas gimnastic, tot pe acea creastă, pierdem vre-o 40 oameni din batalion și ne coborâm în fundul văii a II-a. Eram sub unghiul mort al proiectilelor inamice, rămânând cele-lalte 2 batalioane ca susținere. În parcursul acesta, colonelul Ipătescu și locot.-colonel Poenaru au pierdut caii de sub ei, fiind loviți de gloanțele inamice.

Inamicul, vădând atacul nostru atât de energic, se retrag în redută și în șanțurile care erau înaintea ei. Noi începem a avansa. În fața noastră era o pădure așezată pe prelungirea pantei în fața redutei, și trebuia să trecem prin ea.

Intrăm în fine în acea pădure, dar din reduta Bucovu 8 tunuri încep a bate pădurea în amfiladă.

Două companii de turci nizamî, tot din acea redută, eșise pe o altă pantă care predomina panta pe care noi o atacam; se ascund într'un tufiș, se culcă la pământ, și ajutați de două mitralieze de câmp, trăgeau salve în flancul batalionului nostru în cât ne secera cumplit, noi nu ne descuragiam de loc, mergeam tot înainte cu speranța în D-zeu și împinși

de simțul datoriei de oșteni Români, devotați țării și Domnitorului.

Ce grozavă durere! îmi ardea inima când vedeam cum cădea soldații; nu puteau avansa cu repeziune, împedicați de o ploaie de gloanțe și obuse.

Când observăm, acea pădure care nu ținea de cât 100 metri, era legată sârmă de la un capăt la altul, la înălțimea genuchilor în cât soldații împedându-se, nu puteau avansa. Cu mare greutate și cu mari pierderi am eșit din pădure. Aci am pierdut pe căpitanul *Panu*, locotenentul *Șurcă*, sub-locotenentul *Ulescu* și sub-locot. *Nancovici!*

La eșirea din pădure, ni se presintă un șanț și de după parapetul lui ne pomenim cu o salvă de foc. Căpitanul Valter înfige fanionul batalionului în parapetul aceluși șanț și cade mort, fiind lovit de 4 gloanțe succesive! Tot aci a mai căzut mort sub-lt. *Horcea* și cădui rănit și eu și sub-lt. *Maurici Brociner* din compania mea. Asemenea lt. *Teliman*, sub-lt. *Dimitrescu Petre* și sub-lt. *Stanciū* au mai fost răniți; neatins a rămas numai sub-lt. *Cugler* a cărui mantă era ciuruită de gloanțe.

Cu un cuvânt, aceste două batalioane erau decimate complectamente. Până la redută, mai era aproape 200 metri. Batalioanele de rezervă au avansat și au rămas stăpâni pe această poziție; iar noi decimați..... câți mai rămăsesem,.... ne-am retras!

Fie 'mi permis a ruga pe noua generațiune

de ofițeri de stat major, când fac recunoașterea să nu le facă pripite, ci cu multă băgare de seamă, atât în timp de pace și mai cu osebire în timp de resboi; când o recunoaștere ne-completă poate costa atâtea și atâtea vieți.

Ploaia curgea mereu și o negură deasă amestecată cu fumul erbei de la tunuri și de la puscă, se ținea pe coline. Mă retrăgeam rănit, fiind lovit de două gloanțe în carne; dar iată un al treilea glonț de mitraie care venise de la dreapta, 'mă perforase oasele tibio-tarsiene ale piciorului stâng. Această dureroasă rană, mă puse în imposibilitate de a mă retrage într'alt mod, de cât de-a bușile, în palme și în genuchi. Cu multă greutate mă târăsem o distanță de 700 metri, până după colina de unde plecasem. Eram scăpat din zona focului, dar puterile mă părăseau, căci sângele din răni îmi curgea cu abundență. Mă gândeam ce era de făcut... noaptea începuse a se apropia, neagră și groaznică.

Compania o pierdusem împreună cu ofițerii! Eram singur fără puteri, și fără nici un ajutor. Mă uitam în dreapta și stânga. dar nu vedeam de cât cadavre, audeam împușcături mereu, către stânga bătaia urma încă la reduta No. 1.

Peste puțin zăresc un soldat brancardier din regimentul meu, 'l strig, vine numai de cât, 'l rog să mă ducă la ambulanță și 'mă răspunde că nu are nici o brancardă. În acest timp zăresc un soldat călărăș. Bran-

cardierul. fuge, după dânsul și aducându-l, descalecă, și împreună cu brancardierul mă sue pe calul său și mă duce la ambulanța regimentului meu, în valea a doua, lângă un pârâiaș unde mă coboară de pe cal. Doctorul Popescu, 'mî taie cisma de la piciorul stâng, și 'mî face micul pansament la toate rănilile, căci durerile 'mî erau oribile. Lângă ambulanța erau aduse mai multe căruțe cu câte 2 cai de-ale regimentelor noastre, ne sue pe mai mulți răniți în aceste căruțe și ne transportă pe un drum foarte rău, pe o coastă accidentată. După o jumătate de oră, toți răniții ce încăpusem în aceste căruțe, sosim pe un platoș pe prelungirea acestei văi, unde era mai multe ambulante române și ruse. Se înoptase deja și ploua grozav. Aci ne sue în căruțele de ambulanță din nou, și plecăm către ambulanța divisiiei IV, care era aproape de *Parodin*, unde ajungem pe la ora 9 seara, fiind acompañați în acest drum de mai mulți doctori români. Ajunși aci, ne dă jos din căruțele de ambulanțe pe brancarde și ne aranjează în corturi unde aveam ca așternut pae și de-asupra păturii. Hainele pe noi erau ude de ploae, durerile ne erau oribile. Incepusem a tremura de frig, căci ploaia era foarte rece. Ni se dete vin fiert cu zahăr și după ce ne-am mai încălziți a venit personalul medical în frunte cu Dr. șef Davila și începe a ne examina rănilile.

Doctorul *Otremba* vine la mine și observă

că glonțul de mitraileasă care 'mî perforase oasele de la piciorul stîng, îmi rămăsese între oase. Scoate din trusă un cuțit, face o tăetură la partea exterioară a piciorului și cu un clește mic 'mî extrage glonțul pe care 'l păstrez și până astăzi.

Cu această ocaziune 'mî pansă și cele-lalte răni. Era o priveliște frumoasă, eram peste 80 oficeri cu diferite răni, unii la cap, alții la coaste, alții la mâini, alții la picioare, în fine răni diferite, așa că de dureri toată noaptea nu am dormit și doctorii stau cu noi îngrijindu-ne mereu.

Cu toate suferințele, eram însă satisfăcuți și mândri că ne făcusem datoria de oșteni și biruisem pe dușmanii de și cu mari pierderi.

În ziua de 31 August, Majestatea Sa Împăratul Alexandru II-lea, pentru a arăta Înalta Sa mulțumire de eroica purtare a oștirei române din ziua de 30, dăte generalului *Cernat*, ce comandase corpul de armată român, crucea sf. Gheorghe clasa IV. Aceiași răsplătire s'a dat și maiorului Candiano-Popescu, comandantul batalionului II de vânători, capul coloanei la asalt, crucea lui sf. Gheorghe de soldat care are mare însemnătate. De asemenea, se împărți această cruce și la mai multe grade inferioare române. Căpitanilor care luase parte la această bătălie li s'a dat crucea sf. Ana; iar locotenenților și sub locot. sf. *Stanislav*. Domnitorul ro-

mânilor a dat Virtutea Militară și Steaua României celor ce se deosebiseră în bătălie în aceeași zi de mari jertfe dar glorioasă și de mare însemnătate pentru țară și neamul Românesc.

Pierderile suferite de ambele divisiile române la asaltul redutelor Grivița No. 1 și 2 se urcă la peste 2000 morți și răniți.

Această zi de 31 August, era o zi senină și caldă, ne scosese pe toți răniții din corturi pe brancarde afară la soare pentru a ni se mai usca hainele care erau încă ude din ziua precedentă. În acest timp vine Imperatorul Rusiei, Domnitorul nostru Carol I, și marele Duce Nicolae cu adjutanții și staturile lor majoare. Schimbă câte un cuvânt cu noi, fie-care în parte, oficeri și soldați cari eram răniți, ne adresează mulțumiri pentru că ne făcusem datoria împărțindu-ne decorațiunile.

După plecarea suveranilor sosesc ambulantele constituite din care cu boi acoperite, luate din satele bulgărești în număr suficient, pentru a putea să ne transporte pe toți răniții la ambulantele din țară care erau instalate în Turnu-Măgurele.

În fine după ce Domniile doctorii ne-au aranjat pe toți prin ambulante și care, punându-ne pe fie-care pe categorii după gravitatea rănilor ce aveam, am plecat cam pe la ora 9 acompaniind acest convoi de răniți mai mulți doctori; iar pe la orele 2 p. m. am sosit la satul *Mecika*, un sat lătăresc. Aci era un

etap de ambulanță postat pe un frumos platoă.

Am stat până la ora 3 și doctorii au schimbat pansamentele la acei răniți cari simțeau necesitate, iar acei cari aveau răni mai grave și nu puteau continua drumul, Ț-au lăsat aci la acest etap. Am plecat înainte și la orele 9 seara am trecut riul *Lomu* și am intrat în satul *Muselim-Selom*, unde era al doilea etap de ambulanță sub îngrijirea doctorului Greceanu. Aci ne dete jos și ne așează în corturi până ce ne pansează pe toți. Se făcuse aproape ziua căci eram mulți pentru pansare.

În ziua de 1 Septembrie, pe la ora 10, iarăși ne sue în căruțe și pornindu-ne trecem pe lângă cetatea *Nicopol*, intrăm în oraș care era în ruină. Parte din port și mai multe case și hambare fumegaă încă de la bombardamentul făcut la luarea cetății. Această cetate și orașul era ocupate de armata română și rusă.

Mai la vale de port era instalat podul pe pontoane, cât ține Dunărea de lată, sub observația oficerilor noștri de geniu și pontonieri. Serviciul podului se făcea de soldații de marină și pontonieri români. Pe la ora 2¹/₂ p. m. se termină trecerea peste pod a întregului convoi și la ora 4¹/₂ sosim în orașul *Turnu-Măgurele*. În grădina publică din acest oraș erau instalate corturile de ambulanță ale societății damelor de caritate din Iași și

crucea roșie din București, unde dându-ne jos din căruțe pe brancarde, ne așează câte 10 în fie-care cort în care erau câte 10 paturi bine montate și cu lingerie foarte curată.

Pe oficeri ne-a instalat în corturile societății damelor de caritate din Iași, care se administra de Doamnele Natalia Suțu și Lițeanu. Ca doctor șef al acestei ambulanțe era doctorul *Rusu*, bătrânul și celebrul chirurg.

Ingrijirea ni se da foarte bună, atât de doctori cât și de Doamnele de caritate, în cât nu ne lipsea nimic, atât oficerilor cât și soldaților.

Să ne întoarcem acum la trupele noastre și să vedem ce au făcut după victorioasa bătălie de la 30 August.

După ce se puse stăpânire pe reduta No. 1, prin brigada Borănescu, se luă mai mulți prizonieri turci, tunuri și munițiuni, veniră ramforturile de trupe române cu artilerie suficientă și se întări bine ca să poată rezista la ori-ce încercare din partea turcilor.

Brigada Ipătescu rămăsese stăpână pe pozițiile aproape de reduta No. 2, și turcii vădând că perduse reduta No. 1, au concentrat aci o forță îndoită. În ziua de 3 Septembrie, această brigadă dete al III-lea asalt, dar nici de astă-dată nu putu reuși.

După ce se vădu imposibilitatea de a se lua Grivița II-a prin atac deschis, se începu a se face tranșeuri și șanțuri acoperite. Cu

modul acesta se apropiară Românil de redută așa în cât se putea auzi tot ce vorbeau soldații turci din redută, și ei îi audeau pe ai noștri.

Nu mult după aceasta, vine generalul *Tot-Leben*, marele strategian rus, și după o conferință ținută cu toți oficerii de stat-major, români și ruși, decid ca să nu se mai dea asalturi ci să se strângă cercul de împresurare cât se poate de strâns în jurul *Plevnei* tăind comunicațiile inamicului spre a nu mai putea avea proviziuni pentru armata ce se afla în oraș și înlătură.

După această hotărâre, românii se puseră la lucru, construind pe prelungirea pantei un fort dându-i numele de Alexandru și o lunetă făcută în *esechê* și se montară cu tunuri și trupe suficiente. Tranșeurile cu șanțurile acoperite se sporeau din ce în ce spre Vid. Acest fort și lunetă fu construite între redutele turcești Bucovu și Opanes, având la stânga reduta Grivița No. 2.

Maiorul Candiano-Popescu, tot în luna Septembrie, fu avansat la gradul de lt.-colonel și atașat la statul-major ca adjutant pe lângă generalul *Scobelef* care era ca comandant al trupelor ce urmau a trece Vidu și a ataca pozițiile de la *Gorni-Dubnic* pe drumul ce duce la *Șipca*.

Trupe române erau deja peste Vid, comandate de colonelul Cerchez, care ocupau înălțimile colinelor.

Generalul Scobelef cu trupele ruse, bine susținute însă de trupe române atacă în luna Octombrie pozițiile de la Gorni-Dubnic. În flanc erau două baterii călărețe române, una comandată de capitanul Lupașcu și alta de căpitanul Hepites. După o luptă crâncenă și cu mari pierderi, se luă și această pozițiune.

Cercul de împresurare al armatei turcești, care era în Plevna, era deja terminat.

Trupele române și ruse aș stat în această pozițiune până la 27 Noembrie. În acea noapte trupele române simte o mișcare ne obicinuită ce se făcea de trupele turcești în pozițiile ce ocupaū. Trupele noastre încep a face recunoașceri în timpul nopții asupra redutelor și întăririlor turcești și ved că redutele Grivița No. 2, Opanes, Bucovu și tranșeurile turcești erau, părăsite. Români, vădând aceasta, le ocupă numai de cât și așteptaū să vadă ce are să se întemple.

Osman - Pașa, vedându-se constrins de toate părțile și ne mai având hrană și munițiunii de resboiū pentru trupele ce le avea în Plevna, se hotără să facă o eșire desperată cu toată armata sa spre Sofia. În revărsatul zorilor, în ziua de 28 Noembrie 1877, se pun în mișcare trupele turcești pe toată linia; sfărâmă și strebat linia I-a de împresurare care era formată acolo de trupele rusești, trece Vidu pe la podul Marița și când se îndreaptă spre șosea, bateriile noastre

care erau peste Vid și trupele ce erau pe coline, încep o canonadă puternică.

Bateriile băteau șoseaua iar batalioanele noastre trageau salve, în cât dădea în coloanele turcești moarte deasă, se părea că tragă cu coasa ca să cosesc iarba și cade brazda la pământ, ast-fel cădea turcii sub focul violent al românilor.

Vedând că nu pot face eșirea din cauza focului românilor, se înapoiară pentru a recupera pozițiunile, dar era prea târziu căci ele erau ținute de români, din care pozițiunile curgeau acum salve de baterii și salve de batalioane.

Osman-Pașa vedându-se strâns de toate părțile de foc și în neputință de a mai putea lupta, fu nevoit de a se preda, rănit fiind de gloanțele românilor, se retrase la o casă situată într'o vie. Toată armata turcească se predă în acea zi; iar Osman-Pașa chemă pe colonelul *Cerchez* și încredințându-i sabia îi dice: «Capitulez cu armata mea, predându-mă în mânele junel și bravei armate române.»

După aceasta se fac formalitățile obicnuite și convențiunile ce se fac la capitulare.

Armata română și rusă intră în Plevna cu mare pompă.

Încă din luna Septembrie plecase trupe din divisia III-a și IV-a spre Rachova (Oreava) târg puternic întărit, situat pe malul drept al Dunărei. Aceste trupe erau sub comanda

generalului Slăniceanu și atacă întăririle din iurul Rachovei, le ia și rămân stăpâni și pe acest oraș. La această bătălie moare maiorul Eni și vre-o câțiva ofițeri, rănindu-se și locot.-colonel Măldărescu.

După acestea, trupele turcești încep a se retrage la *Schitul Rachova*. Tocmai în momentul când urma însă să treacă un pod, dau peste 2 companii de dorobanți sub comanda capitanului Merișescu. Acestea bate pe turci și zdrobește cumplit, luându-le mai mulți prizonieri și munițiuni.

Trupele române avansează neconținut. Parte erau menite a ataca cetatea Vidinului și parte se duc la *Belugracic* despre frontiera sârbească unde era o fortăreață situată pe un munte. Trupele destinate a ataca cetatea Vidinului, sosesc la satul *Tatargic* care era aproape de Vidin și la recunoașterea acestui sat de către un semi-pluton din compania 5-a, comandat de sub-locot. Șerbănescu, moare mai mulți soldați împreună cu ofițerul, loviți de obusele turcești, cari pleacă din redutele satului *Nove-Selo*. Acest semi-pluton era din batalionul II-lea din regimentul 8 linie.

Satul *Tatargic* se ocupă cu puține pierderi și turcii se retrag în *Nove-Selo*. Ca comandant al trupelor destinate a ataca cetatea Vidinului era colonelul Leca, care imediat după ocuparea satului *Tatargic* începe a face recunoșterii

asupra pozițiilor întărite de turci în apropierea de cetate.

Intr'una din zile, pe o ceață deasă, trupele române iaă formațiunii de bălăie, având în fruntea coloanei un batalion din regimentul IV-lea de linie, cu tiraliorii necesari, atacă energic întăririle de la Smârdan, surprinde pe turci fără veste, îi bate și le ia pozițiunile împreună cu mai mulți prizonieri, tunuri și munițiuni. Și după o luptă crâncenă, le ia și întăririle de la *Nove-Selo*.

Deja alte trupe române erau în fața Belugracicului. Bateriile noastre se așezase pe latura din dreapta și partea despre Apus, și încep o canonadă puternică asupra cetății Vidinului. În intervalul acesta, bateriile de la Calafat au început a bate fața cetății, așa că această cetate era acum bombardată din trei părți. Bombardarea ține 3 zile consecutive. Ardea orașul în flacări. Turcii sunt nevoiți a preda cetatea în mânele românilor. Imediat s'au făcut obicinuitele tratări între comandantul cetății și comandantul trupelor române, *colonelul Leca*, prin parlamentari. Trupele turcesci au eșit și românii au ocupat cetatea Vidinului.

După ce turcii fură bătui pe toată linia și pozițiile ocupate de la Vidin până la Nicopoli, și Plevna cădută, se hotărî ca un corp de armată rusă, sub comanda generalului *Gurco* să treacă pasul Șipca peste Balcani și să

înainteze urmărind și dislocând pe turci din toate pozițiunile lor până la *Sant-Stefano*.

Acest proiect se și execută, însă cu mari pierderi și greutate și la 1878, nu 'mî aduc aminte luna, armatele ruse ajung la Sant-Stefano, unde se încheie pacea, după hotărîrea puterilor Europene.

Fiind la Turnu-Măgurele, tot la ambulanța din grădina publică, vine marele cetățean și patriot, Ioan C. Brătianu, atunci Ministru de Resboi, în ziua de 10 Sept. 1877 și vizitează toți răniții din lupta de la 30 August precum și pe acei care 'mî adusesese răniți din bătălia de la 3 Septembrie, ne întrebă pe fie-care împarte cum ne merge sănătatea, dacă suntem bine îngrijiți ori dacă avem lipsă de ceva. Noi eram mulțumiți de acea părintească îngrijire din parte'i. A stat cu noi ore întregi de vorbă, ne povestesc diferite întâmplări ce se mai petrecuse în urma noastră pe câmpul de bătăie, și aceste conversații parcă ne mai ușura durerile. Intre altele, ne spun că s'a instalat spitale în toate orașele din țară din inițiativa M. S. Doamna Elisabeta și a guvernului și că putem cere spre a ne duce unde avem fie-care familie spre a fi căutați și îngrijiți în acele spitale.

A doua zi după aceasta ne-a vizitat mai mulți cetățeni, jurnaliști și doamne care veneau din Bucuresci.

Intr'o Duminecă ne-a vizitat și marii Duc *Alexe* și *Serghie*, fiii Imperatorului Rusiei,

fiind însoțiți de *Don-Carlos* al Spaniei și alți oficiali din alte armate europene.

În ziua de 14 Septembrie, era un timp foarte urât, noroiu și umezeală mare. Disesem cu o di mai înainte prefectului de județ care venea la noi de 2 orî pe di și ne întreba dacă cerem ceva, să ordoane a'mî pune la dispoziție o trăsură spre a mă transporta la Slatina, unde era drumul de fer cu care voiam să plec la Galați, unde îmi rămăsese familia la plecarea mea în răsboi.

La orele 10 dimineața, după ce mai întâi cu îngrijirea doamnelor de caritate mi se făcuse un fel de pat în trăsură, așternînd fân și d'asupra păturî, fui așezat cu multă precauțiune, dându'mî și cele necesare pentru pansament pe drum, împreună cu un soldat spre a mă îngriji, căci ordonanța mea murise în bătălia de la 30 August.

La orele 10^{1/2} pornesc cu acea trăsură spre Slatina. Drumul era foarte greu din cauza noroiului, și caii erau oboșiți, în cât nu am putut ajunge de cât până la satul Mândra. Aci am tras la casa proprietarului acelei moșii care se numea Mavromati și care mă primește cu multă bucurie, mă dă jos din trăsură, el împreună cu soldatul ce'l aveam cu mine și cu 2 servitori, mă ia pe o targă și mă duce în casă, mă așează într'un pat curat chiar în camera sa de dormit și'mî dă cele trebuincioase. D-na Mavromati nu'mî pansează rănile spuindu'mî că ar avea buna-

voință dar din cauza mlei nu are curagiū, după ce mai întâiū o rugasem eū. Rēmân nepansat, durerile mē ardeau și cari dureri nu le pot descrie. Nu putui dormi de loc din cauza rānilor, așa cā toată noaptea aū stat lângă patul meū istorisindu-le evenimentele de pe cāmpul de bātae.

A doua zi de dimineță m'aū suit iarăși în trāsura și plecānd, am ajuns pe inserat la Slatina.

Aci am tras la hotel Jianu, unde hotelierul, ajutat de alții cu mare greutate m'a suit pe nisce scări, într'o cameră bine mobilată. Rog pe otelier să 'mi aducā un doctor spre a mē pansa, avēnd nisce dureri cumplite.

După 10 minute intrā în camera mea trei Domni. Acești Domni erau doctorul *Pomerai*, prefectul județului și polițaiul orașului. Rog pe doctor să mē panseze și care desfăcēndu-mē la rāni le vede cā începuse a se infecta, căci nu eram pansat de 2 zile. Aveam și o febră și insomnie teribilă. Doctorul și prefectul aū stat aprōpe tōtă nōptea lângă mine. Cātā generositate am găsit la acești omeni!

La ora 7 dimineața, prefectul cu multă bună-voință 'mi'a oferit o trāsura de casă (landoū) m'a aședat în ea și ma dus la gară, după ce mai întâiū doctorul 'mi făcuse pansamentul.

Aci am fost pus în sala de așteptare pe o canapea unde erau mai mulți oficeri ruși

și un colonel circasian de o mare familie care și el era rănit în lupta de la *Gorin-Dubnic*.

Prefectul și șeful de gară 'mi-a destinat un mic compartiment într'un vagon de clasa II-a, 'mi-a format acolo un pat, unde aședându-mă, ordonă șefului de tren ca să nu intre nimeni la mine, afară de soldatul ce mă însoțea.

După ce am mulțumit prefectului și doctorului, cari veniseră la gară, pentru părinteasca îngrijire ce 'mi dăduse, îmi luai rămas bun de la ei, trenul se pune în mișcare.

Pe la orele 9 seara am ajuns la Chitila, unde am fost coborât din tren pe brancardă de către soldații ruși și dus în camera unui oficer, tot rus, care era aci la gară ca telegrafist pentru corespondența și transportul armatelor ruse. Acest oficer, care se numea Vrabie, era de națiune română din Basarabia. Până să sosească trenul din București pentru Galați, acest oficer 'mi-a dat un cial și am conversat mult împreună.

După sosirea trenului iarăși m'a luat soldații ruși cu brancarda și m'a suit în cabina unui vagon, șeful de stație ordonă șefului de tren să nu fiu supărat de nimeni până la Galați și la ora 10 trenul se pune în mișcare.

De la Slatina și până la Chitila întâlneam trenuri pline cu soldați ruși și români, artilerie, cavalerie, cai, munițiuni de resbel de

tot felul, așa că în tot parcursul acestui drum nu era de cât mișcarea militară care mergea mereu spre câmpul de bătae.

Pe la orele 3¹/₂ noaptea am sosit la stația Barboș unde am stat o jumătate de oră și la ora 5 despre ziua am sosit la Galați.

Pe peronul gării era lume foarte multă, așteptând sosirea trenului, între care era și soția mea, pe care o anunțasem că vin încă de când eram în Slatina. Aci, ca și la Chitila, am fost dat jos pe brancarde de către soldații ruși, ved pe soția mea și o întreb de sănătatea ei și a copiilor, căci ardeam de dorință ca să ved băiatul ce 'l botezasem în ajunul plecării mele în război și pe care nu 'l vedusem de 6 luni. La gară am fost suit într'o trăsură și numai în pasul cailor am ajuns după o oră acasă.

Cu toate durerile cumplite ce aveam, vedând copii, parcă mi se mai alinase chinurile și la moment am trimis după doctorul Serfioti care era cel mai bun de acolo și în care aveam încredere.

După o oră sosește doctorul și desfăcându-mi rănilile le examinează și 'mi dice : «Cum te-ai expus să pleci în această stare? căci rana de la picior începe a da în cangrenă!» Atunci mă pansază la moment și 'mi dice că trebuie să vii la spital. Numai o zi am stat cu copiii căci a doua zi comandantul garnizoanei a trimis 4 soldați pompieri și

luându-mă cu o brancardă, mă duce la spital.

Spitalul destinat pentru răniții din război era în casele Dómnului Movilă, care le închiriasse pentru acest scop și care avea numirea de «Spitalul Elisabeta.»

Acest spital era dirijat de doctorul Serfioti ca șef, având ca ajutóre pe doctorii Tăcheanu, Hepites, Nebuneli și un altu de al cărui nume nu 'mă mai aduc aminte. Ca dame de caritate se adusesse călugărițe de la monastirea lui Adam ca să îngrijească de noi. Acest spital era bine organizat.

Ajungând la spital, doctorii se adunară în jurul meu și după ce mă examinază decid să'mă amputeze piciorul; eu însă m'am opus la aceasta.

Doctorii vedând opunerea mea, cedează și decid ca după evitarea cangrenei, să 'nu pue piciorul în ipsos lucru care s'a și făcut.

Nu trecu mult după instalarea mea în spital și începe a veni mai mulți răniți ofițeri, sergenți, caporalii și soldații, trimeși de pe câmpul de bătăie, asemenea și în spitalele cele-lalte din țară.

Măria Sa Doamna Elisabeta, la spitalele din Bucuresci se ocupa singură cu neadormire, de îngrijirea răniților, îmbrăcată în costumul de damă de caritate, însoțită fiind de mai multe dame din societatea Bucuresceană, dădea ajutor răniților, le pansa rănile, 'i mângâia cu cuvinte dulci și le făcea chiar scrisori cu

mâna sa proprie pe la familiile acelor care nu erau în stare a scrie. Ea a îngrijit ca o adevărată mamă de răniții noștri, lucru care a făcut pe toți să o numească „*mama răniților*“.

La căderea Plevnei s'au luat 12.000 prizonieri turci d'împreună cu toate gradele ofițeresci, așa că au fost expediați în țară convoiuri, convoiuri, escortate de cavaleria și infanteria Română.

Intre acești prizonieri erau foarte mulți răniți pe care i-au distribuit la diferite spitale din țară. La spitalul din Galați a sosit un transport de 10 oficeri de nizami și redifi, împreună cu 100 soldați, având printre ei sergenți și caporalii. Aceștia erau foarte bine tratați ca și noi. Intre oficerii turci răniți, era și unul cu numele de Abdu-Lah din Turchestan și care vorbea puțin limba franceză și greacă. El era de o familie bună și fiul unui colonel de artilerie care murise în rebelul Crimeei. Intrebându-l, la care asalt a căpătat rana, 'mi-a răspuns că la asaltul Griviței. L'am chestionat, cine conducea batalia de la reduta Grivița No. 2 în ziua de 30 August și 'mi-a spus că chiar singur Osman-Pașa, căci se lemea mai mult de români de cât de ruși. 'Mi dicea : «Bre! dacă nu erați voi români, reușiam să facem eșirea spre Sofia; dar Alah n'a vrut»!

În ziua de 8 Octombrie 1878, se face intrarea triumfală în capitala țarei.

Orașul era decorat cu drapele, tricolorul țării fălăia la toate casele, balcoanele erau acoperite numai în covoare, stradele în gherlante de stejar și flori, arcuri de triumf erau foarte dese pe unde era să treacă armata ce se întorcea victorioasă de la bătălie.

Ne invitase pe toți ofițerii răniți de pe câmpul de bătăie, cărora li se vindecase rănilile sau dacă chiar rămăsese infirmii, asemenea și pe soldații a asista la această frumoasă ceremonie.

Pe la orele 2 p. m. începe intrarea armatei în oraș, având în fruntea ei pe Domnitorul Carol I, încongiurat de statul major și de ofițerii și soldații răniți, intrând pe calea Victoriei. Din toate balcoanele curgea ca ploaia peste capetele noastre coroane și buchete de flori. Ce măreață și era aceasta, și de mare bucurie pe care românii nu o mai avusese încă din timpul lui Stefan și Mihaiu Viteazul.

Toată armata intră veselă și cu mare marțialitate; se vedea scris pe fruntea fiecărui soldat satisfacțiunea morală, că și-a făcut datoria către țară aducând de pe câmpurile de luptă independența și gloria neamului românesc, câștigate cu sânge sub conducerea lui Carol I.

În ziua de 9 Octombrie Domnitorul ne-a dat un banchet în grădina palatului Cotroceni, unde am fost toți ofițerii și soldații răniți. În capul mesei era Domnitorul cu Doamna Elisabeta, miniștrii țării, ofițerii superiori și mai mulți demnitari. În tot timpul cât a ținut acest

ospet, Domnitorul și Doamna adresă cuvinte bine-voitoare și simțite tuturilor ofițerilor și soldaților cari erau acolo.

Imi venea în aminte pagina din istoria țarei mele, pe când domnea Mircea, Stefan și Mihaiu, pe când se întorcea triumfători de la răsboaie și dădeau oștenilor câte un ospet. Eram foarte mândri, căci generațiunea noastră fusese chemată după atâtea secole, a redeștepta imaginea strămoșilor noștri cei oțeliți în răsboaie.

La 14 Martie 1881, Corpurile Ligiuitoare au proclamat țara, înălțată la rangul de Regat și pe Domnitorul ei Carol I, Rege al României.

Toate puterile Europone occidentale și orientale au recunoscut în unanimitate pentru România și Domnul ei aceste titluri câștigate cu vitejia fiilor ei.

La 10 Maiu tot acest an s'au făcut încoronarea Regelui Carol I, primul rege al României și a Reginei Elisabeta.

Ceremonialul s'a oficiat la Mitropolie, oferindu'i țara coroana de oțel făcută din tunurile luate de la turcii de oștenii români, de fii țarei.

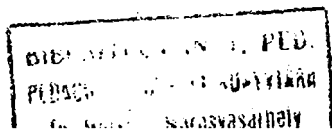
Mare bucurie și mare sərbătoare era în această zi. Țara era reprezentată de delegațiunii ale comunelor urbane și rurale din toate județele țarei, de la Carpați și până la mare, sərbătoare ce va rămâne scrisă cu litere de aur pe paginile istoriei neamului Românesc.

Acum când țara are o armată de 300.000

brațe, bine organizată, cu o generațiune nouă de ofițeri instruiți, în capul ei cu Regele Carol și cu principele Ferdinand, moștenitorul tronului României; acum speranțele neamului nostru în viitor sunt ca și îndeplinite. Așteptăm asemenea ca principele Ferdinand să creadă neamul Românesc, cum a crezut și crede Regele Carol și atunci va vindeca ranele ce sunt încă în corpul națiunii făcute de trecutul nemilos, și va duce țara la mărire, și la împlinirea misiunii civilizatoare ce are în Orient.

Noi, bătrâni, curând ne vom duce uni după altii, dar vom închide ochii în pace având conștiința împăcată, că am făcut pentru Patrie ce am putut și sperând și crezând că mai mult încă se va face în viitor.

Bucuresct, Aprilie 1893.

44.157.

BUCURESCI

TIPOGRAFIA GUTENBERG JOSEPH GÖBL

23, Strada Dómnei, 25.